

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

De verbo mirifico

Reuchlin, Johannes

[Basel], nach 21. Apr. 1494

Liber tertius

[urn:nbn:de:bsz:31-272239](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-272239)

EIVSDEM IOANNIS REVCHLIN PHORCENSIS
IN LIBRVM TERTIVM CAPNION VEL DE VER
BO MIRIFICO PRAEFATIO.

Am tertius illucescit dies uenerāde Antistes: in quo post ueterū philoso
phorū græce gentis & hebræorū exposita sacra nomina: opus fit ut Cap
nionis natione Phorcensis professione christiani: audiat perpetua tandē
declamatio: Ante cuius tamen exordium iterum Sidonius ingenti peruefligā
dæ disciplinæ ardore affectus: prior cæteris ita incipit:

IOANNIS REVCHLIN PHORCENSIS CAPNION VEL
DE VERBO MIRIFICO LIBER TERTIVS.

OVERE MIHI uisa sunt mi Capnion hoc noctis cubiculū totū
Sidonius ait: & ipsos concutere parietes: ea portenta uerborum
quæ hic Baruchias besterna illa oratione sua nobis audientibus:
non tantū iocūdiſſimā: uerū etiam maxime admiranda perq̄ do
cte recitauit. Credo qđ ex acerrima & attentissima cogitatioe (ut
fit) cōprehēderit animū soporū proximū: eiuscemodi uocabulorū inaudita no
uitas: & in diuersa traxerit: ut inde parietū quosdā gestus imaginatio fabricaret.
Vel si uerū est quod iste putat & ego nō ualde repello: facile potuit illa diuinita
tis symbola: cælestiū ingēs chorus sequi. Nullus enim deorū ausit: iuxta Home
ri uersus: in suis sedibus permanere moto loue. Sed age Capnion: tempus nūc
est de uerbo mirifico ne tu spem nostrā frustreris. Hic ille: Censes ne quid heri
fuisse relictum ait ab hoc cōcionatore Baruchia quod ego absūmam hodie: qui
tanta uarietate nominū plenus: mirū si nō omnia effudit irritamēta stupendarū
factionū: Et Sidonius: cenſeo uero inquā respōdit. Nam sese admodū atteſtat⁹
est: nihil hactenus horū uerborū ui ac potestate supra cōmunē naturæ cursum
præualuisse: nec uel cæteros etiā suos gētiles unq̄ potuisse. Tū BARVCHI
AS: uera quidē refert Sidonius: quare Capnion quæ nobis es pollicit⁹ uide nū
ad fidem tuā pertinere arbitraberis: ut & certū illud uerbū quo miracula fiant:
& eius simul ritum infallibilem explices: neq; nos ultra suspensos animi teneas.
Tum ille: quando inquit tantopere mihi eripitis libertatē recusandi: faciam nō
quantū fortasse optatis: sed quātum ualeo. Vbi nāq; cōſtare uobis iam arbitror
aliquod fuisse maioribus nostris siue nomen seu uerbum: quo portenta miracu
la prodigia fecisse olim habiti sint: ibi pauca utiq; restabunt quæ uobis negare
tanta inter nos amicitia me nō ſinit. Si enim uerbū ipsum nominauero & utēdi
ritum tradidero: quod postulatis officiū iure meo satis expleterō. Hæc omnia
quæ in promptu & ad manū futura ſint: tamē antepaulo altius esse res ipsa mihi
petenda uideat. Cogitate cum animis ueſtris & diligenter recordamini disputa
tionis nostræ primū diem: quando pro ſingulorū ſententia id conuenerat inter
nos: quo nesciam plane si quicq̄ aliud omniū nostrū menti atq; iudicio: pfundius
federit: firmiter hæſerit: conſtiterit ue ſolidius: q̄ siue adſit hominib⁹ nobis quæ
dam ſempiternorū ſapientia: siue ſciētia perpetuorū: seu cognitio momētaneo
rum: nihilomin⁹ qđ ſemper illis recta fides ſuperior certiorq; ſit: quippe quæ nō
inanibus nostris cōmentatiōibus: sed diuinæ reuelationi tota innitit: ab hac pe
tendus est mūdi ortus: & omnia quæ in mūdum a deo prodeunt: Pauli Tarſen
ſis inſigni teſtimonio: q ad Hebræos: Fide ait intelligimus aptata eſſe ſæcula uer
bo dei: ut ex inuiſibilibus uiſibilia fierēt: Quod regius uates ex reuelatiōe diui
na patefecit mortalibus hoc carmine: Verbo domini cæli creati ſunt: & ſpiritu
f

DE VERBO MIRIFICO

oris eius omnis & ornatus & uirtus & exercitus eorum. Est & fidelis dominus in omnibus uerbis suis: quapropter nemo audeat mutare uerbum dei. In æternum enim permanet: cui omnia creata obtemperare necesse est: quia ipse dixit & facta sunt. Nam & ignis & glacies & spiritus procellarum faciunt uerbum eius. Quod & liquefacit chryſtallū: & uiuificat hominē: & sanat ægrotos: & occidit transgressores: totum hoc sacrae litterae prodiderunt. Supra naturam itaq; præficitur & tanq̄ in latissimo imperio id uerbum constituitur: quod iuxta Ioannem theologum & Euangelistam: In principio erat apud deum: omniaq; per ipsum facta sunt: & quod illo maius est: Deus erat uerbum. Nihil igitur illo potentius nobis erit maxima uis: uehementi robore: suprema potestate plenissimo: Quæ est uirtus dei opus quodlibet agere uolentis: immo uoluntas ipsa uolentis: diiudicare nequimus dum in hac fragili cute hospitamur: quantus & q̄ spaciōsus isti uoluntati & isti uerbo sit uirium suarū campus: de quo uaticinij oraculum illud extat: Omnia quæcunq; uoluit dominus fecit in cælo & in terra: in mari & in abyſſis. Habetis omniū primum quonam potissimum uti oporteat in miraculis: quæ consuetū naturæ morem: tritam semitam: statutos limites excedunt & ordinem uniuersi. Tunc enim non erit terminata & angusta uirtute qualis est omniū rerum natura subsistentium: sed infinita potentia amplissimo ditionis spacio: & latissimo campo eius diuinæ uoluntatis opus: quod est uerbum dei: recte per Apocalypsim inscriptum: Rex regum & dominus dominantium: Qui tenet imperium omnipotentia tam super ea quæ sunt q̄ super ea quæ non sunt. Ineptus hic sermo peripateticis quicq; Physicam profitentē haberi posset: at contemplatiuis hominib; apta & uera constat esse oratio. Deus enim: inquit Apostolus: uocat ea quæ non sunt: tanq̄ ea quæ sunt. Cuius disciplinae assecla Dionysius: Hoc audebim; quoq; ratione inquit affirmare: quoniam id quod non est: pulchri & boni particeps est. Siue autem uerbi hoc appellabitur seu alio quouis uocabulo nihil refragor: Modo primus diuinitatis intra se ab immanentia intelligatur exitus: ut lucis ad lumen: & resplendentia luminis rursus ad lucem: aut mentis ad rationem: & conuerso ita ordine: Quod quidem a grecis uel uerbum rationale: uel ratio uerbalis uocatur. Logos enim & ratio dicitur & uerbum. Si quidem uniuersitatis opificem & naturæ dispositorem Zeno ille uetust; autor Logon nominat: & Hermes philosophorū antiquissimus ad filium scribit (Nam sermonem ex sermone interpretabor i causa tam necessaria) Est enim inquit O filii arcanum uerbum sapientia: sanctum sancti: solius domini omnium & præintellecti: quod effari supra hominem est. Hoc uerbo consistere Plato uniuersa quæ in mundo fiunt in Epinomide uoluit: cum de diuinorum consortio & æqua dignitate sic disseruit: Et nos honores inquit reddamus: non alij annū: alij mensem: alijs nullam sortem destinantes: nullum uel tempus in quo suum circulum percurrit ipsum complēs mūdum: quem ordinauit uerbum omniū diuinissimum: Quod fœlix quidem admiratur primum: deinde amorem concipit eius discendi quātum mortalis ferre potest natura. Neque uero illud ipsi iudicabitur uerbum nostro more: ut sit aeris inter dentes fracti nuncius: qualem esse uocem mortaliū describunt. Quod si utique fragilia sempiternis: terrena supercaelestibus: humana diuinis comparare oporteat: saltem uerbum hominis internum: quam supremam in nobis rationem appellatis: ex mente progredientem: neq; cum mente omnino idem: neq; omnifariam ab ea diuersum illuc conferri patiendū est. Humana etenim ratio ex mente profluens: haud ab re a suo intellectu fonte aliena cesebitur: sed cum mentem secum in propatulum educit: aliud quicq; nequit a mente uideri. Natura itaque mentalis substantia cum sit eadem: ex subiectis officijs existimatur diuersa. Huius instar adumbratae imaginis / a augu-

in fragili cute hospitamur

stissimæ deitatis penetralibus arbitrari licet: ipsum paternæ mētis uerbum: siue
 rationem quia per se queat subsistere: Idcirco a patre alterari a quo simul existē-
 tiam habet. Atqui cum uniuersa quæ in deo uel circa deum esse cōtemplamur:
 in seipso plane ostendit: tum illud ipsum cum substantia mentis paternæ idem
 affirmamus unumq;. Nec est aliud usquam quod inter deum dicentē & deum
 uerbum distantiam indicat nisi sola pationis natura. Nam paria: immo eadem
 in utrisq; cætera sunt. Vterq; deus: uterq; æternus: uterq; igitur ante omne tem-
 pus. Hic semper protulit: hoc semper prolatum est: æquipotens proferenti uer-
 bum: & proferēs uerbi pater. Quod Plato ipse non deses scrutator diuinorum:
 in Epistola ad Hermiam & Erastum & Coriscum: religiosis litteris insinuat: quā-
 do ad finem usq; sic ait: Hanc Epistolam omnes uos quippe tres existētes lege-
 re decet: potissimum uero tum simul congregatos. Sin aliter: at saltem duos cō-
 muniter pro uiribus q̄ maxime fuerit possibile: deniq; uti cōfœderatione & lege
 propria ut æquum est: iuramento interposito non sine eleganti studio & eius
 studij sorore disciplina: testando deum rerum omniū ducem cum præsentium
 tum futurarū: ac ducis & causæ patrem dominū: quem si recte philosophemur:
 cognoscemus. Nonne aperte uidetis quod in Epinomide uerbum: docuit Pla-
 to mundi ordinē disposuisse: id hoc in loco deum causam & ducem rerum om-
 niū uocari & habere patrem. Est ergo filius uerbum: cuius pater dominus nomi-
 natur. Veniat nūc uelim nobis in mentem eius sermonis quem Baruchias heri
 circiter meridiem & doctē simul & copiose fecit: quo nos instituendo prudēter
 adorsus est de nomine ineffabili: solum deo summo proxime conuenienti: per-
 bibēs interpretes loco Tetragramati dominū posuisse: quoniam in nulla lingua
 parem illi dictionem inuenirent: lungite si uultis & eam orationem quam ego
 ipse nudius tertius habui: In qua memini me uobis affirmare Thaletē & Pytha-
 goram & Platonem in hebraicis quoque disciplinis erudiendos Syriam perlu-
 strasse: unde non parum suis litteris cōtulerint. Eius hic uestigium cernitis. Do-
 minū uocat Plato dei omniū rerum & ducis & causæ patrem. Deus itaq; ille om-
 niū & dux & causa præsentium & futurorum: quia mūdum ordinauit: quis iam
 dubitabit quin uerbū sit illud diuinissimū: iuxta Platonem: quo fœlix quisq; fu-
 turus sit qui in admirationem/amorem & perceptionem eius rapiatur: Verbū
 igitur: filius domini est: quapropter & deus & dux & causa mundi est. Sicq; plu-
 ribus uocabulis & a multis uarie ac ab alijs aliter nominatur: Sed inter tot illius
 diuinissimi filij nomina: unum extat ad miracula electissimū: in quo summo pa-
 tri plus complacuit. De qua re nos ipse per uaticinium in suo spiritu fecit certi-
 ores. Audite obsecro Esaia sacrum oraculum: Puer natus est nobis & filius da-
 tus est nobis: & factus est principatus super bumerum eius: & uocauit nomen
 eius mirificum. Qd' si tot & tam uaria illius sint nomina: quæramus oportet ac-
 curate quodnam sit ex omnibus illud insigne nomen: quod pater appellauerit
 mirificum. Dicitur enim a Ioanne Unigenit⁹ filius qui est in sinu patris. Primū:
 Filius tamen & cæteris hominibus accedat: tamen huic diuinissimo uerbo ma-
 gis proprie: mortalibus uero iniquius conuenit. Hic enim est idem qd' pater: &
 non solum illud: sed etiam inde. Nam pater est qui essendi scd'm similem sibi ipsi
 naturam initium præbuit: Filius autem qui natue ab altero essendi originē sum-
 psit: quare additur /unigenitus/ quod isti filio est maxime proprium & peculia-
 re & iuum: non tantū quia unus de uno sit genitus: sed etiā quod unice atq; uno
 modo & multo secius atq; corporea natura. Decernat deinde quid nobis sinus
 patris uelit esse: Et recte prius: qui est dicit: ut eius cū patre coæternitatem co-
 gnoscamus: qui Moyse præcepit: Sic dices filijs Israel: Qui est misit me: quasi ab

DE VERBO MIRIFICO

æterno sit in illo filius tanq̄ in sinu. Iccirco subdit: Qui est in sinu patris. Quo ser-
 mone intimam filij ex patre natiuitatem declarat & perq̄ familiarem. Hunc alio
 nomine manū Dauid appellat: quādo ad patrem ita loquit̄: Vt quid auertis ma-
 num tuam & dexteram tuam de medio sinus tui: Ergo & manus in sinu patris:
 est filius: & in sinu filius: est manus patris: per quam fecit omnia: qui ait: Ego ipse:
 ego primus & ego nouissimus. Manus quoq; mea fundauit terram: & dextera
 mea mensa est cælos. Nec omittam uobis ostendere certitudinem causæ. Qd̄
 enim ex patre man⁹ ista sumpserit exordiū/de psalmo centesimo octauo prom-
 pta est ueritas. Sic enim propheta optat: A diuina me domine deus meus: saluū
 me fac propter misericordiā tuam: & scient quia manus tua hæc: & tu domine
 fecisti eam. Sed qd̄ pater & manus eadem sit unaq; substātia & unus deus & idē
 domin⁹ / facile aspectu erit in psalmo quadagesimo tertio: si hebræorum more
 uersus legat̄. Ait enim: Tu es manus tua: gentes disperdidisti: & plantaisti illos.
 Nam quod illic parum longe comitatur de illuminatiōe uultus: non mediocre
 trinitatis diuinæ arcanum est. Redeamus iterum ad filium: a latinis uerbum: a
 græcis multo significantius & fortasse rectius / logon dictum. Est enim logos &
 ratio: & definitio: & uerbum: & sermo. Itaq; post impetratā ueniā: nostra fra-
 gilia diuinis inseramus. Nam ut humana ratio ad mētem / sic substātia dei ratio
 ad patrem sese habet: non tantū propter impassibilem utriusq; generationem:
 uerūetiam cobæsiōem. Nec enim absq; mente ratio erit: neq; mens ulla sine ra-
 tione. Verbi autem officium cum sit interiora mentis enūciare: ut in libro de in-
 terpretatione Staginta arbitrat̄: ac de penetralib⁹ cogitationū secreta depro-
 mere uoluntatemq; pandere loquentis: ea propter & filius iste uerbum patris
 aptissime censetur: Quoniā deum nemo uidit unq̄ inquit Ioannes: At unigeni-
 tus filius qui est in sinu patris ipse nobis enūciauit: Magni consilij nuncius: iccir-
 co siue angelus cognominatus qui mortalibus super cælestia dei meditata reue-
 lauerit. De diffinitione haud clam uobis extat eius illam esse conditionis debe-
 re quæ totam rei diffiniendæ naturam quodāmodo euiscerare uideatur. Ratio
 autem quam nomen significat / iuxta metaphysicam Aristotelis editionem / est
 ipsa definitio. Ad istum proinde modū: hoc diuinissimū & substātiū uerbum:
 immo supersubstātia ratio: dici iure queat naturæ paternæ quædam euidentis
 demonstratio: cuius totum adæquatū uniuersaleq; generatum: tacita genera-
 tis & certa descriptio fuerit / per quam confestim notiori intuitu eum cognosci-
 mus: quem pauloante ignorauimus. Ergo qui uidet me inquit: uidet & patrem
 meum: aspectum eiuscemodi uocans intellectus cognitionem. Est enim oculus
 animi mens ipsa. Eiusdem igitur uisio erit rerum noticia: quæ maxime tum inno-
 tescunt: cum tota substātia breui sermone sit aperta / quem dialectici terminū
 appellant. Si enim hoc est gigni: scilicet ex substātia generantis produci geni-
 tum sedm naturam simile: profecto non erit iam occultus pater: cui filius osten-
 ditur: qui patris imago perfectā est: quam paulus litteris expressit Colossenses
 hortatus: ut gratias agant deo & patri qui transtulit nos in regnū filij dilectionis
 suæ qui est imago dei inuisibilis. Atqui oro uos sapiētes uiri: quo iam pacto aut
 quomodo inuisibilis rei aliqua constabit imago: quibus circumductionibus: qui-
 bus lineamentis: qua effigie: quo colore imitabitur exemplum id aliquid quod
 nemo uidit unq;: quod nemo nouit nisi filius. Sed cōsyderate quod sequit̄: Ne-
 mo patrem nouit nisi filius: & cui uoluerit filius reuelare. Est ergo imago uiuens
 & uolēs ipse filius: nō ab Apelle coloribus assimilata: nō a Pyrgotele cœlata: nō
 ære a Polyclete ducta: nō cuiusq; artificij coagulo fusa: celte sculpta: acu picta: li-
 mo cæra ue ficta: Non sicut Didonis optatus & imaginari⁹ ille paruulus Aeneas

qui patrem tantū ore referret: Non sicut Seth ad imaginem Adæ genitū: nec ut cæteri nostræ propagationis filij quos matres cupiūt esse maritis effigie q̄si- millimos. Paternitas enim & primo & uerius de diuina generatione dicitur: de nobis & posterus & umbræ cuiusdam modo. Scribit nāq; Apostolus Ephesijs: Hui⁹ rei gratia flecto genua mea ad patrem domini nostri ih̄sub christi: ex quo omnis paternitas in cælis & in terra nominat̄. Sane in istis mortalib⁹ quod imi- tatur suum exemplar: aut non est unius cum eo substantiæ q̄uis sit æqualis figu- ræ: aut si forte unius fuerit: non tamen in reliquis omnino erit uirtute idem: cō- filio simile: affectu æquipotens: motu par. Illa uero diuina effigies tam est proxi- ma patri: q̄ quod est maxime adeo ut rectius idem q̄ imago dicenda esset. Vbi autē imago est identitas homouosios: ibi res ipsa cernit̄ tota in effigie: q̄uis in sua natura uideri tangi ue nequeat. Imaginem quoq; hanc ipsam summo patri con- substantialem: sigillum quandoq; nominant: eadem qua supra interpretatione. Quod enim annulus operat̄ in sigilli forma lineariter cum tempore: Id hic pa- ter in uerbo suo exprimit substantialiter cum æternitate: ac longe item excellē- tius. Sed de charactere quoniam etiam hoc nomine ornatur filius: alia mihi opi- nio erit: qualem mox uobis quia me in multiloquiū non modo coniecit aut cō- mendauit: uerū etiam tradidit mea temeritas: uel ut uerū loquar: nimia fortassis de uestra erga me humanitate confidentia: tamen ut cunq; sit exponam liben- ter: si prius hoc uos cōmonero: triphariam uniuersa diuinissimi & mirifici uer- bi nomina intelligi oportere: pro eius diuersa conditione: cuius sunt nomina. Esse nāq; uerbum & uniuersitatis causam: & deum: & naturæ dispositorem: de- inde in principio fuisse apud deum: ut manus in sinu patris: de superiori sermo- ne quāq; breui: tamen aperto ut arbitror: palam uobis inotuit. Nunc etiā haud ignorare fuerit reliqui: quod in rem nostram de miraculis conficiendis: omniū q̄ maxime futurū est: eundē deum dei patris uerbum de suis ipsius spiritu a patre procedēti: tandem ex incorrupta uirgine superioribus annis esse incarnatum: qd̄ multis ante sæculis prophetarū uaticinia sic fore prædixerant. Legam⁹ He- remiæ oraculum: Quia creauit domin⁹ Tetragramus nouum in terra: foemina circūdabit uirum. Hoc est stupendum: hoc nouum: hoc admirabile qd̄ sexus foemineus absq; concubitu: sine uiri complexibus sed deo solo non faciente mō sed & creante nō embryonem sed uirum perfectum in utero gessit & utero cir- cūdedit. Propter quod inquit Esaias: Dabit dominus ipse uobis signum: Ecce uirgo concipiet & pariet filium: & uocabit nomen eius nobiscum deus. Quid enim aliud propheta uoluit eo sermone Immanuel exprimere: præter hoc solū uidelicet incarnatum uerbum: ut quia uerbum est: deus sit: quia nobiscum con- uersatur appareat incarnatum. Aliter enim nullius frugi signum esset a rege tā- topere petendum: aut quo deum temptasse non frustra crederet̄ ueritus: si pro sua tantū diuinitatis natura deus qua cælum & terram adimplet: nobiscum fuisset conuersari pollicitus. Nullus enim locus deo uacuuus est. Sed tria erāt in isto præcellenti signo nequaq; absq; ingenti hominū admiratione pensitanda. Prin- cipio / quoniam cōciperet uirgo: Deinde / quod pareret uirgo. Postremū / quod inde natus & deus esset simul & homo: quæ singula etiam hebræis malignanti- bus & inuitis ita significari deprehensa sunt. Testis erit uniuersalis maiorum no- strorum ecclesia: qui tantæ rei præsentis fuerūt: & theanthropū illū: id est deū hominē pedibus sequuti sunt. Quare Ioannes illius discipulus per Epistolam ita diuulgauit. Quod erat a principio: quod audiuius: qd̄ uidimus oculis nostris: quod perspeximus: & man⁹ nostræ contrectauerūt de uerbo uitæ: & uita mani- festata est: & uidiuimus & testamur & annūciamus uobis uitā æternā quæ erat apud Patrem & apparuit nobis. Et non solum ea tantū de causa tam super emi-

nens illud datum a deo signum estimatur & tam admirabile: quia nobis apparuerit obtutu corporeo atq; adeo in corpore humano quasi non idem & angeliquondam patribus ostenderint cum quibus & humaniter conuersati & confabulati sunt: & ipse quandoq; dominus deus: Sed quoniam humanæ substantiæ totam massam aduentu suo tinxit: baud secus atq; præstantius fermentum aliud quod integram cõspersionem & fata quælibet suffire dicitur. Hoc illud est: quod omne miraculum excellit: quod iure maximè pendimus: quod preconio indefinenti prosequimur. Deitas namq; huius diuini hominis: id est incarnati uerbi: unita toti fermento: id est nostræ naturæ: instantu suffitu suo nos sublimauit: ut pro auorum & uitæ condemnationis obice sublato: per eius nomen filij nos fieri diuini & inter deos referri possimus. Habetis igitur tres status uerbi. Est deus. Est filius. Est incarnatus. Pro quibus singulis religiosissimas appellationes in sacris litteris comperimus: uel negantes: uel aientes. Nulla enim re alia certius deum quàm aut priuatiua particula: aut uocabulo negatio enunciamus: quàm neq; id quidē certū est: cum ipse quoad suam substantiā attinet: nulli sit nomini subiectus. Quicquid enim aientia symbola de deo asserunt: id totū neq; sua essentia neq; natura est: sed quæ proxime circa ipsam esse creditur. Vnde illud Hieronimi: Quoniā eius nomen nō potest humano ore dici: quod effari supra hominem est. Necnō illud in reuelatione nostri theologi: Et in capite eius diademata multa: habens nomen scriptum quod nemo nouit nisi ipse: & uestitus erat ueste aspersa sanguine: & uocabatur nomen eius uerbum dei. Quo in loco non obscure nos erudire poterit istius exulis sacratissima diuinatio de hoc dei filio: & quando nomen habeat propriū & quando non habeat. Hic enim opto ueniat in memoriā nostram Baruchæ oratio qua primam ex deo emanationem asserbat: quod iuxta hebræorū philosophiam Kether uocatur: id est diadema & regia maiestas. Ea enim quia summa est & amplissima: iccirco multa continet in se diademata: quæ sunt in capite: hoc est multiformi sapiētia eius. Primus igitur istantæ maiestatis exitus a patre luminū: quoniā est ineffabilis: peculiare uocabulum sortiri nequit. In spiritu enim Esaias exclamat: Generationē eius quis enarrabit? Nam si propheta non enarrabit: quis enarrabit: cum nihil de diuinis nisi prophetico spiritu: id est per reuelationem in nos superne prolapsam sentim⁹. Quare paulo ante: Brachium (inquit) domini cui reuelatum est: iam manifeste constat ex superioribus quidnam manū esse sine brachium: sanctæ proferant litteræ: utpote aliud nihil in deo quàm substantiam: cuius natura per se subsistēs: semper cum altero & ab altero pendeat. Sicut enim semper integer: nunq; mancus pater: ita nunq; sterilis fuit: sed semper genitor: quoniā semper pater. Genitor autem absq; tempore: igitur perpetui filij perpetuus pater. Talem nos discretionem sub obscuro cogitationis nubilo: mente concipimus. At quæ per speculum in ænigmate ac ex parte uidemus: nullo nimirum possumus cõmensurato: claro ac integro proferre uocabulo. Quare diademata gestans in capite nomē habet in Apocalypsi quod nemo nouit nisi ipse: quod de proprio adæquato & totam rei diffinitionem comprehendēti nomine: merito dictum est. Hoc enim & de tota trinitate nemo nouit neq; angelī: nisi quātum de se diuinitas ipsa prodidit gratuito pro nostri mensura: non quanta est: sed quanta capimus. Satis necernitis: diademata ferentem carere apud nos æquali nomine: At sanguinolentam uestem indutus uidetis ut incipiat ab hominibus uocari filius dei: De filio enim nihil stabile: nihil firmum: nihil cognitum ante incarnati uerbi aduentum: & eiusdem aspersum sanguine indumentū tenuimus. Quātum prophetis: quātum philosophis: quātum poetis docti eramus: totum fumo & caligine plenum iudicauim⁹. Dixit dominus domino meo: sede a dextris meis. Filius meus es tu

ego hodie genui te. Et egressus eius ab initio a diebus aeternitatis. Et lapidē quē reprobauerūt ædificantes factus est in caput anguli: A domino factus est iste: Aut uerius: a domino fuit iste: hoc est mirabile in oculis nostris. Immo hæc sunt tenebræ in oculis nostris: hæc ænigmata: hæc dubia oracula. Quis enim in illo mihi sæculo tunc ostendisset patrem & filium in lapide: quem sancta scriptura Aben hebraice protulit: Constat uero, ab. in ea lingua patrē significare: & ben filium: quæ tres litteræ in duas syllabas cōnexæ Aben: id est lapidem conficiūt. Hoc mysterium est: hoc secretum est: quod arbitror tunc nō sensissem: Dauid non œdippus fuissem. Similiter in uerbo Bra: quod est creauit: & quo in principio Moyfi liber incipit eum nodum in hoc scirpo non quæsissem ut eiuscmodi litteras essem rimatus: in quibus. A. patrem. B. filium. R. spiritum deprehenderem: aut simul illam ipsam Bra uocem: in principio primā esse syllabam coniicerem: quo argumento pateret uel trinitatem sanctissimam principium mundi fuisse/uel patrem in filio cælum atq; terram creasse: quale hoc modo fit. Si quis enim ex tribus. Bra. litteris ultimā primæ iunxerit: cōfestim. Ab. restabit: quod patrem esse supra monstrauius. Deinde. B. sibi ipsi congemmans: reliquū. R. addiderit: quod Bebar: id est in filio resonabit. Vocales nāq; ut nostis apud hebræos in uersu litterarū: ut tales non collocant. Postremo totam dictionē sumferit. Is certe hoc integrum in unica syllaba latere senserit: uidelicet Pater in filio creauit. O rem mirādam: sed prophetalis spiritus uel diuini afflatus egentē. Ad hunc modum sunt infinita sacratissimis characteribus comprehensa: nō solum præteritorū complementa: sed etiam futurorum certa præfagia: modo adfit qui ea non tam interpretes q̄ prophetet. Sic enim spiritus prophetarū æui præteriti: futuris prophetis subiecti fiunt: Quare ait Apostolus: Volo autē omnes uos loqui linguis: magis autē prophetare. Nam maior est qui prophetat q̄ qui loquitur linguis. Et alij sunt uates: Plato ait in Timæo: alij uatum interpretes. Quia uero poetas quoq; idem Paulus doctor gentiū cognomento dignat̄ prophetarū: etiam de poetis uel hoc dicamus. Quis ante uerbum incarnatum ausus esset Orphei mysteriū de Noctē Cælo & Aethere: cuius tu quoq; Sidoni nuper memineras: ad simplicissimā dei summi trinitatem applicare: ut de patre cum Orpbeo diceret: Nox generatio uniuersorū. Ergo nox pater est. Malachiam audite: Nunquid non pater unius omniū nostram: Nunquid nō deus unius creauit nos: Qui psalmis testantibus posuit tenebras latibulū suum: in circuitu suo tabernaculū eius. Nec id quidē super unius filij sui natiuitate satis dederit: nisi & in eodem noctis orpbeo hymno sequeretur: Nox quæ lucē emittis. Quapropter ad deum patrem propheta sic uota sua dirigit: Emitte lucem tuā & ueritatē tuam: ipsa me deduxerunt & adduxerūt in montē sanctum tuum: & in tabernacula tua: id est ad te patrem cuius tabernacula ut ante apparuit sunt tenebræ & latibulum: ambo ipsi me tam filius tuus in gæophylatio locut⁹: Ego sum lux mūdi: quoniā spiritus ueritatis qui a te patre procedit: ut est apud Ioannē: deduxerunt & adduxerunt in sublime cōtemplationis genus. Sic enim montē dicimus quē Moyses ad deum ascendit. Vultis longe clarius apostolum audire docentē: Quoniā deus qui dixit de tenebris lucem splendescere: ipse illuxit in cordib⁹ nostris ad illuminationē noticiæ claritatis dei in persona ih̄sub christi. Nam ita noueritis uerbum incorporatum posthac apostoli more appellari: cui addidit prolopon: id est personā: quod esse uoluit trinæ discretionis signaculum. Pergite nūc Orpbea ueterem poetā: de cælo etiam quid canat accipere: quem pariter omniū parentem uocat. Si nox genuit omnia: ut prior hymnus demonstrat: genuit & cælum: erit igitur cæli parens nox. At non sic ut cōmunis uniuersorum parens: sed sicut de se cælestem emittens lucem. Vnde olympus iccirco

DE VERBO MIRIFICO

cælum quasi ololampes dicitur: quia totus luceat: quem mox Pangenetora: id est omnium genitorem Orpheus appellat: qua bonitate amplissima cum nocte omnium opifice conueniet. Nam ut uniuersorum: nox esse generatio: ita & cælus iisdem carminibus omniū genitor prædicatur: ut uerum sit quod Dauid cecinit: Quia tenebræ non obscurabuntur a te: & nox sicut dies lucebit: sicut tenebræ eius: ita & lux eius. Considerate modo cōsubstantialē noctis & lucis æquipotentiam. Sicut enim tenebræ eius: ita & lux eius. Uterq; creator omnium: uterq; deus: uterq; lumen: pater in filio / & filius de patre ut lumen de lumine & candor lucis æthernæ. De quo Ennius noster: Aspice (inquit) hoc sublime candens quem inuocant omnes louem. Non de Stygio sed cælesti loue loquutus est: quæadmodum & Euripides bis uersibus. Vides excelsum: qui illum infinitum ætherem & terram undiquaq; complectitur humentibus ulnis: hunc crede louem: hunc arbitrare deum. Hic est ille sublimis candor: de quo nos Ennius docuit: quem ueteres Diespitrem & Luccium nominarunt: propter diurnam lucem. Vnde a nostris sol quoque dictus est: ut Malachias ait: Orietur uobis timentibus nomen meum sol iusticiæ. Quem in Patmo Ioannes per reuelationem uidit: Et erat facies eius sicut sol: lucet in uirtute sua: & dixit: Ego sum primus & nouissimus. De cælo igitur nostro: quem in Orphico mysterio filium opinabimur: simile canitur in eius hymni uersu altero: Natiuitate senex: principium omniū: omniūq; finis. Quinimo & de loue pariter sic dicit: Primus genitus est Iupiter: & nouissimus: & princeps fulminum. Huius autem uos ipsi causam nostris: quoniam quidem deus filius est: & cum sit deus: nihilominus homo natus est. De quo ad Corinthienses scribitur: Primus homo de terra terrenus: Secundus homo de cælo cælestis. Facilis est de æthere coniectura: quem Orpheus Pyripnon: id est igneum spiraculum nominat. Cuius hymni uersum primum ita interpretor. Supplicat enim ætheri hoc modo exclamans: O Iouis augustalem habens potestatem semper insuperabilem. Nonne iam cernitis æquipotentiam? Cernitis louialem unionem: id est cum cælo consortium. Nam iuxta Termaximū Hermetem: Iupiter est cæli Vsa: id est essentia: per cælum Iupiter omnibus præbet uitam. Quare illum Zina græci iusto uocabulo nuncupant. Zin enim utuere dicimus. In ipso (inquit theologus noster) uita erat. Vel Dia quoque: sicut apud Platonem in Cratylo: quod significat præpositionem per. Omnia namq; Dia: id est per ipsum facta sunt. Is complectitur suis humentibus ulnis & spiritum & corporeā naturam: id est ætherem & terram Euripidis sententia quam ante audistis. Cum enim sit aqua uitæ unigenit⁹ dei filius: uelut sacra tradunt eloquia: descendens sicut pluuia in uellus: & sicut stillicidia stillantia super terram: clarum est illum complecti suis humentibus ulnis: suo splendenti fluuio: suo illo effluxu: ex paterna manante substantia ætherem: id est illum cuncta intus alentem spiritum & igneum uigorem: ut ait Virgilius: & cælestem originem: non ab eo cælo quod corporeis cernimus oculis: sed ab inuisibili: hoc est diuino filio: & ex seipso cælo cælorum procedentem. Ob hūc itaq; complexum hebræi cælum Schamaim nominant: quasi Eschumaim: id est ignem & aquam. Aether namq; dicitur quasi æthaer: ex ætho: id est ardeo: & aer: id est spiritus: nomen iuxta græcorum grāmaticam: ardentem spiritum significās. Ex nocte igitur scdm Orphea cælus nascit: Ex cælo procedit æther. Et fuit uespere & mane dies unus. Res miraculo simillima: uixq; credibilis: uel po

tius incredibilis: nisi dei uerbum esset incarnatum: quod nos in tantis mysterijs instituisset. Vnum fuit quod simul erat & uesper & mane & dies: triduo anteq̄ sol & luna & stellæ nascerentur. Vna lux erat in mane & uesper & diē discreta: quæ idem cum eodem dispositore fuit: Qui dixit: Fiat lux. Consyderate uerbat librate mysteria. Verba hæc sunt: In principio creauit deus cælum & terram. Ecce breuissimum totius creatiōis summarium. Sed quid fuit quod factum est: & quid fuit in principio antequā quicq̄ factum est: & quo erat modo id quod fuit in principio: & quis aut qua cōditiōe is iam fuit qui genuit principiu. Inde sequitur: Quia terra erat uasta deformitas. Denique cælum quasi uestimentum quod terram ambibat atq; celabat: & tamq̄ proximus amictus palliabat. Vocaturq; abyssus: ut psalmo centesimo tertio: Qui fundasti terram super stabilitatem suā: non inclinabitur in sæculū sæculi. Abyssus sicut uestimentum amictus eius. Supra cælum erat tenebra: post tenebram aqua: super aquam spiritus domini. Fecit itaq; deus dicendo coruscare uerbum: & fuit lux: Et diuisit lucem a tenebra: appellauitq; lucem diem: & tenebram noctem: & fuit uesper & fuit mane dies unus. Enimvero tenebra & uesper Orphicam noctem præ se ferunt. Lux & dies: cælum. Mane uero ætherem. Antiquissimi nanq; latinorum manum idem quod clarum dicebant: quomodo græci æthron. Inde mane deriuatum est. Progreditur quidem ex nocte dies: & mane ab utroq; pendet: sed non modo ante cæli & terræ creationem: uerumetiam ante omnem æternitatem. Hæc nobis iccirco exciderunt ore nimis forsan temere: attamen disputationis nostræ gratia: ut uidere uideor satis opportune: quatenus ne ullum fuisse tempus patrum memoria putetis: quo hæc & plura id genus maiores nostri tam accurate: tam proprie ac cum tanta opinionum firmitate potuissent ante filium incarnatum extricare. Post uero q̄ illud uerbum dei aduenit in hanc nostram carnem: ut homines illuminaret: tum aperti sunt mentis nostræ oculi: ut multa diuinit⁹ ante promulgata: nūc ferme clarius suis autoribus cognoscam⁹: præsertim quæcunq; ad diuinitatem uerbi attinent. Sed rursus ad eius nomina transeamus: ex quibus legere unum oporteat mirificum: in quo solo mortales nos in natura constituti supra naturam: supraq; fatum dominemur: & monstra/portenta/miracula: diuinitatis insignia cōficere possimus. Atq; ut intelligatis uarie illi uerbo tributa esse nomina: cōmemorandum fore censui quæ sunt ei cum patre & spiritu cōmunia. Deinde quæ putantur suæ diuinae subsistentiæ propria. Tertio quæ carnis. Postremo quæ incarnati. Principio hic tu mecum Sidoni quantam besterna sua oratione cōmoditatem Baruchias attulit/nō poteris non admirari. Vnum hoc scio: mibi quidem gratulaberis qui me tanta nominum enumeratione leuatum cernes. Omnia nanq; diuinam & ineffabilitatem: & essentiam: & abstractionem: & relationem præter discreta: & uirtutem: & operationem: & similitudinem: & quicquid supremam naturam sequitur aut cobæret: significantia: de filio quoque dei cuius nomen est mirificum: & simul de tota trinitate prædicantur: quæ hoc modo inuicem duximus segreganda: ut alia eorum quæ non quid natura diuinitatis existat (Hoc enim secundum humanam institutionem foret impossibile) sed quid circa ipsam sit: indicare uidentur: ea quidem ad essentiam quam tu mi Baruchia quantum mea ualebit sententia copiose abundeque absoluisti: Alia uero ad uariam dispensa-

DE VERBO MIRIFICO

tionis procurationem referam⁹: Nouissima hæc radix in duos exurgit ramos: in rerum absq; corpore gerendarum dispositionem: & in carnis sumptæ: id est hominis affectum. Priora cõmuniter: posteriora proprie uerbo tribuunt. Nam uniuersa quæ ante unitum illi corpus uocabula congruunt: super substantiali & uni trinitati sunt cõmunia. Igitur quæ sunt essentiæ relinquentes tanq; de eis be/ sterna disputatione satis edocti: Nunc recitare summam illa temptemus quæ dignitatem & potestatem creduntur imitari. Etenim qui est: & ego ipse: & ignis cõlumens: & Tetragramaton quod ineffabilitatē significat: per te satis. Baruchia mihi exposita uident: & peritiori studio: & tuorum acrimonia: q; qua ego sim prædi tus: quæ tu substantiæ putasti. Negare uero nõ possumus quin imperatoriã ma/ iestatē Dominus significet: & Rex: & Deus: si Damasceno Ioanni obsequimur. Gregorius certe ille Naçiançenus inter ea collocat: quæ ad aliquid referuntur. Legimus enim: Dominus dominantiu: & rex regum: & sanctus sanctorum: & deus deorum: Solum On: id est qui est: potissimũ per se esse dei nomen arbitratur. Et quãq; deus a theos immutatũ uocabulum grãmatici tradunt: quod ab Aethin iuxta Platonem: id est ardere delapsum creditur: quoniam deus ignis consu mens est: unde queat substantiæ nota uideri: tamen non est eiusmodi quod esse aliquid scdm seipsum explanet sine alterius comparatione. Dixit enim do minus ad Moysen: Sic dices filiis Israel: Domin⁹ deus patrum nostrorum: deus Abraham: deus Israhac: deus Iacob misit me ad uos: hoc est mihi nomen in æter num. Expectabit ergo uox ea quosdam alios quorum sit deus: ut domin⁹ subdi torũ est dominus: & rex inferioribus præfectus est. Ita solus: altissimus: & excel sus. Ego dixi dii estis & filij excelsi omnes: & sublimis: habitans æternitatē. Cau sa & princeps & dux: & primus & nouissimus: & Alpha & o: & principiũ & fi nis: & caput: & oculus hominis: singula hæc ad aliqd intelligunt relata. Virtute uero sua deus est admirabilis: omnipotens: magnus: terribilis: uiuens: uidens: æternus: antiquus dierũ: permanens: fortis: uita sempiterna: & dominus uirtu tum. Energiã item Deus præ se ferre quibusdam iudicatur: qui theos a thein: id est a percurrendo: mouendo: penetrando deriuare solent. Quapropter in Exodo loquit dominus: Noli adorare deum alienum: domin⁹ zelotes nomen eius: deus est æmulator. Sed & ex alijs operibus quæ Dionysius causata: Naçiançenus quæ assunt: appellat: ipse quoq; deus cognometa possidet. Ex magni tudine profecto & pulchritudine factorum contingit rationabiliter opificem estimari. Non enim summus creator ex sua substantia quæ formam non habet: sed ex his quæ assunt & ipsis rebus effectus facile nobis manifestus fit. Hoc pa cto dicitur: Faciens mirabilia: uir pugnator: conteres bella: protector: uiuificus: pater omniũ: creator: redemptor: saluator: & id genus reliqua. Similitudo se quitur quæ late patet: & quædam ex pluribus collationibus peruenit: ut ex uni uersis bonis uirtualibus: corporalibus: rationalibus: legalibus: mentalibus: ange licis: in unum autorem coniectis appellet pelagus bonitatis: & ex omnibus ui uendi cõditionibus in unam originem coactis dicatur fons uitæ: & ex omnibus candoribus: splendoribus: luminibus: uniuersaq; luce in unam claritatem intru sa nomine sol. Scripsit enim diuinus philosophus: quod sensibilibus sol est: id intellectualibus esse deum. Alterum similitudinis genus collatiõe unius ad unũ & paris ad par sumitur: quẽadmodum si ad claritatem solis: diuinissimam trini tatē cõparare uelim: iam quoduis illius lumẽ ad quãlibet huius subsistentiã con fero. Sic enim hypostasim ut apertius posthac audietis appellare cõsueui: maxi me in diuinis: non ut Boetius substantiã: sed ut mihi uisum fuit ad rem cõmodi⁹ subsistentiã: ne coincidã in Vsiã: quã iuterpretes pene singuli parato more substã tiã trãfferũt. Non enim faber uerborũ: sed imitator morũ fore statui: n/ c piculo

grandi negocium suberit: dum res ipsa consuetudine palam fit. Audistis sane deum a philosophis solem dici. Sicut autem solis est globus: radius & lumen: & omnia unus sol. Ita dei est pater filius & spiritus: & omnia unus deus. Idem de animo liceat iudicare. Nam deus est animus nobis ut carmina dicunt. Est & hominis animus: qui constat mente: ratione & sensu. Mens illuminat rationem: & ratio fluit in sensum: omnia unus animus. Centrum naturæ: uniuersorum medium: mundi series: uultus omnium: modusque & copula mundi: quo facilius tam etsi sub obscura imagine / tamē quomodocumque ad deum comparabitur. Naturam præterea concomitantē diuinam plurima / quibus diuinitas nomen sortita est: ut unitas: & ueritas: & bonitas. Dicitur etiam deus solus: semper: & ubique. Intelligens infinita: Intelligens seipsum primo & singula: per esse suum agens cuncta. Nominatur amor & charitas: immortalis prouidentia. Prædicatur sapientia: pulchritudo: iusticia: pax & perfectio. Postremum ingenti numero sunt quæ deum priuatiue aut neganter multo uerius enunciant: non ob defectum rei: sed propter superexcellentiã. Excedit enim omnem sermonem deus. Tota hæc enumeratio huc tendit: ut cogitetis omnia ista cognomena non tantum dei patris & spiritus: uerum etiam uerbi quoque esse: quod est dei filius amantissimus optimus maximus: deus sempiternus: ineffabilis: incomprehensibilis: Immobile æternitas: qui est unus omnia: & omnium quæ sunt primordium. Ipse enim est creator omnium: & per ipsum creauit pater omnia: & idem ipse: & ignis consumens: & Tetragramatus: lux: dies: olympus. Rex regum & dominus dominatum. Deus deorum: sanctus sanctorum. Deus Abraham: Deus Isaac: Deus Iacob. Solus altissimus: excelsus: sublimis: habitans æternitatem: princeps: dux: primus & nouissimus: Alpha & omega: principium: medium & finis. Caput & oculus hominis: perfectio: pax: iusticia: pulchritudo: sapientia: immortalis prouidentia: charitas & amor. Intelligens infinita: Intelligens seipsum primo & singula: per esse suum agens cuncta: semper & ubique. Unitas & ueritas & bonitas: animus: ratio: sol: radius: fons uitæ: pelagus bonitatis: causa: pater omnium: creator: protector: saluator: redemptor: uir pugnator: faciens mirabilia: conterens bella. Uiuificus: dominus zelotes: & deus æmulator: deus omnipotens: admirabilis: magnus: terribilis. Uiuens & uidentis me. Antiquus dierum: permanens: fortis. Dominus uirtutum: & uita sempiterna. Illis & similibus preconijis: uerbum cum reliquis personis communiter: At hoc ipso proprie celebratur quod est filius: sine principio genitus: quoniam patrem habere: sed non principium: & de semper patre semper & impassibiliter gigni dicitur: unus de uno & unice: quem totus totum ostendit: & eius naturam adæquate demonstrat. Quæcumque huc aspirant uocabula: quæcumque talem discretionem insinuant: eiuscemodi erunt: quæ uerbum diuinissimum quod præsentis sermone ut summis laudibus dignum inuestigamus peculiari ornamento explicabunt: quæ admodum unigenitum in sinu patris: de quo ante locuti sumus: & character hypostaseos eius de quo loqui promissimus. Pro eo plane in Paulo sic hodie legitur: Qui cum sit splendor gloriæ & figura substantiæ eius: ea forsitan consuetudine: qua hypostasis a substando substantia: & non a subsistendo substantia per quosdam traducit: etiã doctos homines: quod ita interpretandum esse in libro de duabus naturis: qui fertur Boetij: instituimus. Quæ is demum Aristotelis uolumina in latinum uertens: Vt siam similiter nomet substantia: suamque ipsemet præcepta transgreditur: quæ quidem mobilitas haud exigua plurimorum oculis obfundit nebulam: ut uarietatem fere nulli hanc / theologiæ latinæ studiosi æquo animo ferre ualeant. Estque tedio plenum: uel potius odio: diuersas conditiones uniuoca explanatione interpretari: præsertim in re non oratorio

DE VERBO MIRIFICO

fūco & sermonū flosculis ornanda : sed robore ueritatis & firmitudine discipli-
 næ. Vos quid sit negocij obsecro attēte ac impigre audiatis. Decreuit reipubli-
 cæ christianæ senatus populufq; fidelis ita sentiendum : ita profitendum foret
 qđ unus solus sit uerus deus æternus: immensus: incōmutabilis: incomprehen-
 sibilis: omnipotens & ineffabilis pater & filius & spiritus sanctus: Tres quidem
 personæ sed una essentia: substantia: natura: simplex omnino. Hæc ipsa senatus
 consulti uerba sunt. Hoc est ius: hoc edictum. Hæc iustæ religionis uera lex qua
 docemur unum idemq; penitus esse substantiam/essentiam & naturam. Hypo-
 stasis uero in sūma diuinitate nō mediocriter diuersa est. Vnius em̄ & soli⁹ essen-
 tiæ: naturæ: substantiæ. Tres sunt hypostases: quas latine uel ille idem Boetius:
 personas transtulit. Et in una simul hypostasi duæ constāt substantiæ. Non igit̄
 uel idem dictu uel eodem modo erit hypostasis & substantia : sicut neq; perso-
 na & substantia. Fides autem catholica hæc est: ut unum deum in trinitate: & tri-
 nitatem in unitate ueneremur. Neque confundentes personas: neque substan-
 tiam separantes. In quo cognoscimus aliter significare substantiam: aliter hypo-
 stasim. Pater enim ab æterno filium generando : suam substantiam ei dedit: ac
 nihilominus retinuit: & filius nascendo substantiam patris accepit: sed neq; hy-
 postasim suam: neq; personam propriam uel ille in hūc transtulit: uel hic ab illo
 assumpsit. Sunt enim ambo & duarum hypostasium & duarum personarum: at
 uero unius ac eiusdem substantiæ. Quapropter facile crediderim Hieronymū
 isto in loco pro hypostasi/ non substantiā sed magis subsistentiam traduxisse: po-
 tissimum in causa tanti ponderis: ubi non minima latere differentia inter hypo-
 stasim deprehendit̄ & usiam: Quam in Lucæ primo uolumine ac eius libri capi-
 te quintodecimo: pariter & recte substantiam uertisse reperitur. Est enim nostro
 more V sia substantia: at hypostasis subsistentia nominanda: ut cum dicat Apo-
 stolus: Character hypostaseos: nos intelligamus figuram subsistentiæ. Quomō-
 nanq; uerbum : character : signaculum uel figura sit paternæ substantiæ quod
 non similiter sed uere illa ipsa est tota patris substantia: præterq; id nihil aliud:
 Igitur si character ab eo alter est cuius enūciat formam: Chrysolomo testante:
 necesse fuit characterem paternæ hypostaseos: hoc est subsistentiæ dici filium:
 Non autem V sias: id est substantiæ signaculum. Pater enim generando signa-
 uit personam filij: sicut annuli signatorij figura exprimit formā sigilli: Velut ipse
 de seipso docuit: Operamini ait non escam quæ perit: sed quæ permanet in uitā
 æternam: quam filius hominis dabit uobis. Hunc enim pater signauit deus. No-
 minatur præterea splendor claritatis seu gloriæ: quia lumen de lumine quasi cō-
 munione indicans unius essentia: quo nobis uerius duæ innotescant subsistē-
 tiæ. Imago autem siue Icon: quæ tota patris sit ostensio: ut non multo ante mo-
 mento patefecimus: minime tamen scđm rem accipienda est sed cum re: quip-
 pe non artificialis: sed naturalis: nata sine tempore: causa æternitatis. Sequitur:
 Dei uirtus & dei sapiētia: Quo illum sermone sol noster Paulus ad Corinthios
 scribens cognominat. Nos inquit prædicamus ipsis uocatis iudæis atq; græcis
 christū dei uirtutem & dei sapientiam. Omnē enim in se uirtutem supreme ha-
 bet & præhabet: ut omnis uirtutis autor: & omnia per uirtutem firmissimā non
 limitatam producēs. Quā cum mentis suæ oculis esset cōtemplatus: propheta:
 exclamauit: Exaltare domine in uirtute tua. Quid dicemus de sapientia eius: cu-
 ius stultum: sapientius est hominibus: Est enim plenus omnis sapientiæ & intel-
 lectus: & sapientiæ eius non est numerus. Sed & super omnē rationem: & men-
 tem: & sapientiam supereminenter locatus: omnis sapientiæ largitor: & omnis
 intelligentiæ causa: & ex capite dei pgressa est. In eo nāq; omnes thesauri sapi-

entia & scientia sunt absconditi. Porro quonia seipse uiam / ueritatem & uitam nominat dei filius: decebit utiq; religioso nos cultu ea uocabula uenerari quae sint omnipotentis opificis proxima signa: in summam animi nostri beatitudinem nos sollicitata. Beati (ait propheta) immaculati in uia. Nanciscuntur enim dei uisionem in corde mudo: quae est sola hominum beatitudo: sola felicitas: quae per hanc unam uiam nobis conceditur. Audiamus ab ore ipsius: Nemo inquit uenit ad patrem nisi per me. Via igitur qua itur ad patrem: filius est: & propterea uita est: quonia haec ianua: hoc iter: hoc ostium: nostra de patre scientia & cognitio est. Veritas ergo est: Aliter enim error esset: non scientia: non cognitio. Adhuc etiam ueritas est: quia unus est. Falsum enim plura non unum est. Sed nouissima duo fortasse toti sunt trinitati communia. Filio autem uia suum uidetur & proprium uocabulum. Tales quidem in sacris litteris plurimae continentur formae nominandi: specie dispares: genere laudabiles: quae in hanc metam uniuersae consonant: quod dei uerbum: id est filius ex substantia patris absque principio solus genitus est unigenitus. Character & figura paternae substantiae: splendor gloriae: filialis hypostasis & persona uerbi: sigillum patris: lumen de lumine: Imago uel Icon: dei uirtus & dei sapientia: uia & ianua & ostium. Nunc restat quae humanam sequuntur naturam oratione perquam breuiter commemorare. Verbum itaque hoc tametsi est dei filius sempiternus: ex substantia patris ante saecula genitus: tamen est nihilominus ex uirginis substantia in tempore natus: perfectus deus & perfectus homo: ex anima rationali & humana carne subsistens. Homo igitur cum sit: nihil humani ab illo putetis abesse nisi peccatum: quippe pro omnibus omnia factus quaecumque & nos exceptis peccato: quare hominis mores & cognomena non abhorret: non dedignatur: non recusat. Filius hominis: pastor: pontifex: obediens: seruus: mandarius: missus: nihil a seipso loquens: neminem iudicans: non dans sedere neque a dextris neque a sinistris: suam uoluntatem non faciens: ignorans consummationis diem: subiecti omnia subiectus: precans in oratione: orans in monte: rogans patrem: interrogans quo Lazarum posuissent: proficiens sapientia / etate & gratia apud deum & homines: dormiens in nauicula: esuriens post ieiunia: fatigatus ex itinere: flens: anxius: confortatus ab angelo: sitiens: baiulans crucem: crucifixus: mortuus. Iam ad carnem transeo: quod & uermis fuerit & non homo: quod serpens in deserto: quod granum cadens in terram: quod uitis: quod ouis: quod agnus: quod sacrificium: quod sindone inuolutus: quod sepultus. Vos igitur quibus est ea sollicitudo: ea cura & qui miraculorum conficiendorum auidi estis: eligite ex hoc conuentu de hoc exercitu: ex hac ferme nominum sacrorum legione: quo sit potissimum in eiusmodi operationibus utendum. Tum SIDONIVS. Ego inquit sacerdotium hoc munus uolens libensque subterfugio ac in unum te transfero: qui hodiernae disputationi ordine praesides: aut si optabit Baruchias iste: concedendum fuerit pulpito. Ego enim alijs ab ineunte etate & a teneris unguiculis initiatus sum sacris: maiestatem nullam: neminem deum: nullum praestabilem noui: nisi quae uidemus clarissima mundi lumina: Solem diei opificem: & lunam noctis decus: seu forte alia lucibula: quae uos sidera & stellas nuncupatis. Et post si quando penitissime religiosus esse uolui: occurrerunt inuisibilium numinum ea nomina quae duobus his uersibus est Ennius rite complexus: luno: Vesta: Miuerua: Ceres: Diana: Venus: Mars: Mercurius: Iouis: Neptunus: Vulcanus: Apollo. Vel quae antiquissimum Orpheum ad Musaeum scribens amplius istis enumerat: Tellus: Proserpina: Liber: Spumigena: Hebe: Hercules: Nymphae: Pan: Memoria: Musae: Gratiae: Hora: Annus: Latona: Dione: Curetes: Corybaetes: Castor: Pollux: Themis: Nox: Dies: Fides: Iusticia: Rhea: Saturnus: Tethys: Oceanus: Aeternitas: Tereus: Styx: Pronoea.

DE VERBO MIRIFICO

Dæmones cælestes: aerij: aquatiles: terrestres: subterranei: ignicolæ: Semeles: Bacchus: Ino: Leucothea: Palæmon: Victoria: Adrastia: Aesculapius: Pallas: Venti: Tonitrua: Mæsis: Adonis: Eumenides: Hecate: aliaque quorum idem grauis auctor in hymnis meminit. Interlegendum autem aliquando dum cætera non urgebant prolapsus obiter in externa sum: & explorator in aliena castra irrepsit. Sic Euangelia christianorumque libros legi. Et ego quoque BARVCHIAS ait. Nam tuos illos dæmones Sidonii/ quamquam cum horrore ac tremore: tamē & legi nonnunquam & semper non tam legendos quam negligēdos censui: eo quod a patria distabant institutione: & rationi non congruebat quod ab alio factum est: id deum nominari: quo facilius accipi uerbum dei deum esse: quoniam idem cum deo & absque principio simul cum patre: & simul ex patre natum est ante omnem æternitatem: & ante omnia sæcula. Nam quod ex uirgine natum est: non tam essentia quam dispensationis fuit. Ita enim uoluit: sic ergo fuit. Aliam potuisset assumere naturam si uoluisset. Omnia namque quaecumque uoluit dominus fecit in cælo & in terra. Cum uero inter tot mihi nomina eligendi optionē datis: quodnam in miraculorum operationibus uideatur fore omnibus efficacius: ante quidem professus ipse me sum de ijs nihil admodum scire: quoniam potestas sacrorum nominum ad hanc usque ætatem maiores meos comitari noluit. Quomodo patrum memoria: in nomine Tetragrammato ingentia supra naturam supraque fatum opera facta leguntur: nisi reperti sint ut alias in orbe terrarum: sic & apud hebræos sacrilegi: uenefici supersticiosique exorcistæ: quorum & in omni gente maligni spiritus obstruunt mentes. Quare oramus te Capnion: perge ut ex omnibus sacratissimis nominibus non ignoremus quid potentius ad miracula: quid promptius: quid maxime paratum sit. Ita enim & Sidonius mecum desyderat. Equidem desydero nihil aliud inquit ille: & ut pergas oro iterum atque iterum. Hic CAPNION: manifestum est inquit nullam aut uocis nostræ uerba: aut linearum signacula uim: potentiam: imperium: non tantum in eos qui fiunt supra naturam effectus: uerum neque in eos quorum natura mater est aliquatenus habere nisi iuncta nobilioris operationis uirtute. Nam Aristoteles in libro quem de Anima edidit: satis superque peripateticis probatum reliquit/ neque sonum neque odorem: nisi per quiddam accidens: aliter nullum in corpus sortiri dominium: nullum in substantijs operari effectum. Ex primis enim non tertijs qualitibus constat. Virtus igitur nobilior: qua rebus uerba præter/ immo supra naturam perpetuumque mundi cursum uim afferunt: non interim naturalis aliqua sed supra quoque naturam est: eo quod eiuscemodi quælibet quæ natura duce agit: uel simile uel inferius: non autem supra suam speciem operatur. Itaque cum inter nos sine controuersia hesternodie conuenit: solam dei omnipotentiam: miraculorum esse creatricem. Benedictus enim dominus deus Israel: ut rex prophetauit: qui facit mirabilia magna solus: Haud ab re sentiemus: Mirifico cuique uerbo deum ipsum omnipotentia suæ/ diuina singularem indidisse: quæ sit uirtus operatiua mirabilis effectus in nos usque angelorum ministerio perlata: sicut & de figuris quibusdam aut confectionibus arcanis attestante sacro eloquio habemus comperitum. Fac serpentem æneum & pone eum pro signo: qui percussus aspexerit eum uiuet. Item Si te spiritus gelotypia concitauerit præcedente oblatione assumet sacerdos aquam sanctam in uale fictili: & pauculum terræ de pauimento tabernaculi mittet in eam. Cumque steterit mulier in conspectu domini: discooperiet caput eius: & ponet super manus illius sacrificium recordationis & oblationem gelotypia. Ipse autem tenebit aquas amarissimas: in quibus cum execratione maledicta congeffit: Adiurabitque eam & dicet: Si non dormiuit uir alienus tecum: & si non polluta es deserto mariti

thoro: non te nocebunt aquæ istæ amarissimæ in quas maledicta congesti. Si autem declinasti a uiro tuo atq; polluta es: & concubisti cum altero: his maledictionibus subiacebis: Det te dominus in maledictionem: exemplumq; cunctorum in populo suo: putrescere faciat femur tuum: & tumens uteris tuus dirumpat. Ingrediantur aquæ maledictæ in uentrē tuū: & utero tumescēte putrescat femur. Et respondebit mulier: Amen amen. Scribetq; sacerdos in libello ista maledicta & delebit ea aquis amarissimis in quas maledicta congesti: & dabit ei bibere: Quas cum exhauerit: tollat sacerdos de manu ei⁹ sacrificiū gelotypiæ: & eleuabit illud coram domino: imponetq; super altare: & sic potum det mulieri aquas amarissimas: Quas cum biberit si polluta est & cōtempso uiro adulterij rea: pertransibunt eam aquæ maledictionis: & inflato uentre computrescet femur: eritq; mulier in maledictionē & in exemplū omni populo. Quod si polluta non fuerit: erit innoxia & faciet liberos. Audiamus & tertio dei doctrinam: Sic benedicetis filijs Israel & dicetis eis: Benedicat tibi dominus & custodiat te. Ostendat dominus faciem suam tibi & misereatur tui. Conuertat dominus uultum suum ad te & det tibi pacem. Et ponant nomen meum super filios Israel & ego benedicā eis. Tali uerborum uis: ea figurarum potentia: huiusmodi confessionum uirtute: his siue maledictionū seu benedictionū carminibus & compositis uerbis: res ipsa miro artificio fabricatur: nō a nobis sed per nos. Etenim si diuinam oportet nominibus istis inclusam esse uirtutem: & infallibile nomen accurrere: potentiamq; omnes leges rerum & superantem & penetrantem delitescere: opus erit non ignorare: Primū: quod sit illud nomen cæteris præstantius: immo solum illud ex omnibus reliquum cuius energia secreta & suppetijs arcanis totum admirationis negocium conficiatur. Deinde quomodo cognitū quod illud ipsum sit: nec præter id aliud. Postremū uero qua uia utendo adoratur quod cupimus. Et est id quidem magnum & haud scio an maximum: sed tñ facile quidē gradatim & prudētī maturaq; indagine causam nominū quasi lanam decerptu extenuare: usq; dum quod latet comprehendas idq; illud esse quod desideras statim probes. Ex ingētī enim sacrorum uocabulorum aceruo quædam accepistis ineffabilia: quædam fabilia: Durum etsi non impossibile. At est difficile nobis: ex ineffabili uocem fieri qua obedienter utamur: quæ ue nobis quolibet casu: quauis affectione: quibuscunq; in periculis in promptu sit & ad manū. Quare fuerit reliquū ut ducente necessitate ad scrutandas acri iudicio nominatas uoces cōuertamur: si antepaulo altiori studio tā ingētis potētīe ac tantæ nominū uirtutis causā q̄breuissime inuestigem⁹. Quapropter uisum ē apertū iā agendū. Sicut enim clemētia cæli: & syderū radij: & ignes astroꝝ sempiterni suo defluxu in subterlunaria non nihil moliri credunt: Hinc tēpestates dubio prædiscere cælo Possum⁹: hinc messisq; diē tēpusq; serendi: Et q̄ infidū remis impellere marmor Conueniat: quādo armatas diducere classes: Aut tempestiuam in syluis euertere pinū. Nec frustra signoꝝ obit⁹ speculamur & ortus: Temporibusq; parem diuersis quatuor annū. Hoc naturæ opus: hæc radiorū influētia: hinc subtili uiuacitate penetrans omnia descensus: luminis: cōmotionis & calor. Hinc ut idem poeta Mantuanus ait: Vertunt species animorū & pectora motus Nūc alios: alios dum nubila uentus agebat Cōcipiunt: hinc ille auū cōcētus in agris: Et letæ pecudes & ouātes gutture corui. Et ut paucis complectar sicut natura uniuersi ordinē suum præscriptū in singulas agit res naturaliter: ita præeminens naturæ domina: omnīū causa: diuina uoluntas: gratiā suam illimitatam: in uniuersas & singulas agit res supernaturaliter. Et sicut illa medio qualitatum & sensibiliū euidenter: ita ista quādoq; medio nominū intellectuāliū cōfoc-

DE VERBO MIRIFICO

deranter: sine proportione: absq; similitudinē sine causæ aq; causata cōmensū-
ratione. Quod nos deus superna reuelatione per Esaiam docuit. Quomodo
inquit descendit imber & nix de cælo & illuc ultra non reuertitur sed inebriat
terram & infundit eam & germinare eam facit & dat semen serenti & panem
comedenti: sic erit uerbum meum quod egrediet̄ de ore meo non reuertet̄ ad
me uacū: sed faciet quæcūq; uolui & prosperabit̄ in ijs ad quæ misi illud. Cum
igitur de superioribus: ut arbitror: liquido nobis uerbum dei (quod alio nomine
ratio dicit̄: quoniā utrūq; a græcis una enūciatur dictione logos) apparuit id esse
quo deus omnia facit: omnia operat̄ in cælo & in terra & in omnib⁹ abyssis. De
quo uel mathematicū audite obsecro. M. Maniliū in astronomicis ad Augustū:
qui carmine sic ait: Hoc opus imensi constructū corpore mūdi Membraq; natu-
ræ diuersa cōdita forma: Aeris atq; ignis terræ pelagiq; iacentis Vis animæ diui-
na regit: sacroq; meatu Conspirat deus & tacita ratioe gubernat: E multa in cū-
ctas dispēsat fœdera partes. Cūq; sit ea ratio & idem uerbū humanā carnē in-
dutū quo magis nos ei⁹ salutari contrectatiōe possemus nostrā cōmoditatē cō-
sequi: quādo his oculis cerneremus & singulis sensib⁹ cōplecteremur illud ipsū
quod non ultra ineffabili ut antea litterarū circūscriptione sed enūciabili uoce
comprehensibiliq; sonitu nominare possemus: decuit iam singula dei cum no-
stris maioribus pacta: omnē confœderationem super ineffabili & Tetragrāma-
to nomine: Omnē deniq; pollicitationem cessare ac transferri posteri⁹ in ipsius
uisibilis uerbi euūciabile nomē: per quod fœdera dispensat / uelut paulo superi⁹
ex carminib⁹ accepistis: & nō solum ita fieri decuit: sed ita deus uoluit: & ita mul-
to ante prædixit: qđ ego si æquo fertis animo / ex oraculis uatū affirmabo. Ecce
dies uenient dicit dominus & feriā domui Israel & domui Iuda fœdus nouum:
non scđm pactū quod pepigi cum patribus uestris in die qua fortificati manū
eorum ut educerem eos de terra ægypti: quod ipsi irritum fecerunt. Hæc ita in
Hieremia legunt̄. Ex quo plane intelligim⁹: pacta cum deo: memoria patrū ini-
ta: posterioribus annis cassa fieri & irrita: in aliudq; pactum translaticia. Est autē
ex omnibus legibus edictis & interdctis: numero lescentis & tredecim: præci-
puū de nomine ineffabili hoc pactum quod inijt deus cum Israel filijs & filiabus
suis: hoc pmissum: hoc fœdus. Ego inquit sum ineffabile Tetragrāmaton deus
tuus fortis zelotes. Et sequitur: Altare de terra facietis mihi & offeretis super eo
holocausta & pacifica uestra: Oues uestras & boues. In omni loco i quo memo-
ria fuerit nominis mei: ueniam ad te & benedicā tibi. Hæc pmittunt̄ Exodi ca-
pite uigesimo. Atqui disruptum hoc fœdus / audite rursus i Esaiā: Hæc dicit do-
minus: Cælum sedes mea: terra autem scabellum pedum meorum: quæ est ista
domus quam ædificabitis mihi: & quis iste locus quietis meæ? Omnia hæc ma-
nus mea fecit: & facta sunt uniuersa ista dicit domin⁹. Ad quem autem respiciā
nisi ad pauperculū & contritū spū & tremētē sermones meos? Qui imolat bo-
uem quasi qui interficiat uirum: Qui macat pecus quasi qui excerebret canem:
Qui offert oblationem quasi qui sanguinem suillum offerat: Qui recordat̄ thu-
ris quasi qui benedicat idolo. De nomine uero ineffabili per Hieremiam: Ecce
ego iuraui in nomine meo magno ait dominus: quia nequaq; ultra uocabit̄ no-
men meū ex ore omnis uiri iudæi dicentis: Viuit dominus in omni terra ægy-
pti. Cum itaq; ostenderimus id quod deus cum filijs & filiabus suis de populo
Israel pactum conuentū super nomine Tetragrāmato habuit: omne in nihilum
dei quoq; sententia esse redactum. Adbuc explanare oportebit nomen illud cō-
mutatū in quoddam aliud esse: quod uel parem cum ineffabili uel maiorē uim
obtineat. Sup quo iterū Esaiæ animaduertam⁹ oraculū: Quia hæc dicit domin⁹
Eunuchis: qui custodierint sabbata mea: & elegerit quæ ego uolui & tenuerint

fœdus meum: dabo eis in domo mea & in muris meis locum & nomen melius q̄
 filiis & filiabus: nomen sempiternū dabo eis quod non peribit: quasi dicat: filijs
 & filiabus meis dedi nomen quod cessauit: Nunc uero eunuchis qui se castrant
 propter regnū cœlorum dabo nomen melius & permanentius quod nunq̄ ces-
 sabit. Pro eo aut qđ in hoc uaticinio locū interpret iuste quidē traduxit: scitote
 in hebræo magnū cōtineri mysterium: quod christianis nobis reuelatū est. Illic
 enim hebraice lad ponitur: quod & manum significat. Vnde castis hominibus
 promitti filium dei qui manus est patris: & eiusdem quoq; nomē datum iri non
 ab re iudicamus. De qua nominis translatione iterū dominus per Esaiam sic ur-
 dais loquitur: Et dimittetis nomen uestrum in iuramentū electis meis: & inter-
 ficiet te dominus deus: & seruos suos uocabit nomine alio. In quo qui benedictus
 est super terrā benedicetur in deo amen: hoc est in deo qui non tantū manus ut
 supra: sed etiā qui est ueritas: uerbū dei incarnatum qui dixit: Ego sum uita: ueri-
 tas & uita. Videtisne huc accedere quod principio attulimus oraculū: Puer na-
 tus est nobis & filius datus est nobis: & fuit dominatio eius super humerū eius:
 & uocabit nomen eius pele: id est mirificum. Hoc est illud nomen quod quæri-
 mus. Hoc est illud uerbi mirifici nomen mirificum quod expectamus: quod an-
 te æternitatem & supra æternitatem deus est & fact⁹ est homo. Res primo ad-
 mirabilis deus & homo: una p̄sona duæ naturæ: uel quod maius est in uno cor-
 puscule naturæ dominus & natura. Natus est: sed & ante genitus fuit. De sexu
 muliebri: quod humanū est: sed & de uirgine incorrupta: quod diuinum. Hinc
 sine patre: illinc sine matre: utrūq; diuinitatis. In utero portatus: sed in utero por-
 tato p̄phētæ cognitus: & exultanti corā uerbo quo nascebatur. Pannis inuolu-
 tus in tugurio: sed etiā sindone ac sudario euolutus resurgebat a morte. In
 præsep̄io reclinatus: sed ab angelis glorificatus: a stella demonstratus: a magis
 adoratus. Fugit in ægyptum: sed ægyptiorū idola fugauit. Non habebat speci-
 em neq; decorem apud iudæos: sed speciosus erat præ filiis hominū coram Da-
 uide. In monte ut sol transfiguratus splenduit: & qua maiestate in iudicium uen-
 turus esset aperuit. Baptizatus ut homo: peccata dimittens ut deus: nō indigēs
 ut aquis mundaretur: sed ut aquas mundaret. Temptatus ut homo: sed uictor
 ut deus: & confidere iubens quoniā uicerit mundum. Esuriit: sed pauit multa
 milia: panisq; de cœlo uiuus descēdit. Sitiuit: sed & exclamauit: Siquis sitit ueni-
 at ad me ut bibat: & cuiuscunq; in se credēt est pollicitus: quoniā flumina de uen-
 tre eius fluent aquæ uiuæ. Fatigatus est: sed fatigatis ad se tenentibus requiem
 promisit. Somno grauatus est: sed tempestate orta euigilans imperauit uentis
 & mari. Telonium perfoluit: sed ex pisce. Samaritanus conuictio nominat⁹: sed
 relictum a sacerdotibus & leuitis sancū curauit. Dæmoniū habere dictus: sed
 a gadareno dæmoniaco / excelsi dei filius agnitus: de quo legionē dæmoniorū
 eiecit & in mari submersit. Ipse est qui uidit satanam ducē dæmonū tanq̄ fulgur
 de cœlo cadentem. Lapidibus etiā obruendus: tanq̄ abscondit se per medium
 illorum transiens. Orauit: sed & orationes exaudiuit. Fleuit: sed abstersit omnē
 lachrymam. Quæsiuit ubi lazarus: Homo enim erat. at suscitauit Lazarum: De⁹
 enim erat. Venditus paruo / triginta scilicet argēteis: sed mundū precio magno
 redemit: Tanq̄ ouis ad occisionem ducebatur: sed regit: id est pascit israel & om-
 nem orbem. Agnus obmutescens: sed & uerbum & uox clamantis in deserto.
 Contunditur: uulneratur: sed & curat omnē infirmitatem & omnē languorē.
 In ligno suspēsus occiditur: sed ligno uitam restaurat: & latronem saluat: & mor-
 ti tenebras inducit. Potatur aceto: sed & aquam in uinum mutauit. Tradit spiri-
 tum: sed & potestatem habet resumere illum. Et scinditur uelum: quoniā quæ
 farsum sunt reuelantur. Rumpunt lapides: mortui resurgunt. Moriet: sed uiui-

ficat: & morte mortem resoluit. Sepelitur: sed refurgit. Ad inferos descendit: sed
 animas reducit: Et in caelum ascendit: & uenturus est iudicare uiuos & mortuos.
 Recte igitur nomē eius uocatum est mirificū: qui plenissimus ipse miris sit mira/
 bilibus. Et scitote quoniā hunc sanctū suum qui est sanctūssanctorū mirificauit
 domi^o: adeo: ut exaudiat nos: cū clamauerimus ad eum. Habetis quodnam sit
 uerbum mirificū. At quomodo enunciat illius nomen? Et est ne unum e mul/
 tis prius enumeratis? An praeterea erit aliud quaeritis? Nos uero scripturā san/
 ctam imitari oportet: quae de rebus abstrusis & arcanis nos edoceat. Itaq; si me/
 moria cōplectimur disputatiōis nostrae anteriora colloquia: reperit uerbum in
 patre: & man^o in sinu: & deus inuisibilis: & nomē ineffabile: sicut oleum in lenti/
 cula. Post uero q̄ est incarnatū: Exiuit a patre uerbū: inclinauit caelos & descen/
 dit: & emisit dominus manū suam de alto: Et deus in terris uisus est: & cum ho/
 minibus cōuersatus est. Et uocatū est illi nomē nouū uoce articulata: qđ os do/
 mini nominauit: & oleum effusum est nomen eius. Aperta est ampulla lenticu/
 lari forma: tereti ambitu: & cornu filij olei: uinea dilecto factū est: in qua ipse fili^o
 uera uitis est: & oleū effusū nomē ei^o: Iccirco prā oib^o participib^o & prā oib^o cō/
 fortib^o suis unxit eū oleo laticiae deus. Quo quidē oraculo: qb^o adytis: qua diui/
 na uoce conijcim^o: Messias: quod ab unctiōe interpretat̄ christus: illud nomē
 esse: uel aliud quippiam quod christū dei filiū propiori sono ac peculiari^o signi/
 ficet. Nam christus nō propriū sed cōmune uocabulū & nūcupatio est potesta/
 tis & regni. Singuli reges: omnes sacerdotes: quicunq; uncti sunt: christi sunt.
 Chrio nāq; ungo interpretat̄ / & christus unctus. Magis ergo propriū illius no/
 men acceptandū nobis est: In quo facile cuncta possimus obtinere quae uolum^o.
 Quod iterum ex sacris characteribus rimari non sine accurata quidem diligen/
 tia iubemur / hortante hoc ipso de cuius nomine agitur: Scrutamini ait scriptu/
 ras: ille sunt quae testimoniū perhibent de me. Quid de causa nostra sancti libri
 cōtinent? Oro uos optimi uiri audite absq; tedio. Erigite animos. Iam enim pro/
 pe tandem accessimus: & adsumus pene ad ipsas fores inueniendi nominis. Hi/
 storia sacrosancti Euangelij haec est. In mense autē sexto missus est angelus Ga/
 briel a deo in ciuitatem Galilaeae cui nomen Naçareth: ad uirginem desponsatā
 uiro cui nomen erat Ioseph de domo Dauid: & nomē uirginis Maria. Et ingres/
 sus angelus ad eam: dixit: Aue gratia plena dominus tecū benedicta tu in mulie/
 ribus. Quae cum audisset: turbata est in sermone ei^o: & cogitabat qualis esset ista
 salutatio. Et ait angel^o ei: Ne timeas Maria Inuenisti enim gratiam apud deum.
 Ecce concipies i utero & paries filiū & uocabis nomē ei^o ih̄sub: Hic erit magn^o
 & filius altissimi uocabit̄. Verū ego non omnē gestorū seriem recēsebo: sed qđ
 nostrū negociū attinet retro incipiā. Et postq̄ cōsumati sunt dies octo ut circūci/
 deret puer: uocatū est nomen eius ih̄sub: quod uocatum est ab angelo priusq̄ in
 utero concipere. O faelicem hanc horam: O faustū huius lucis momentū cla/
 rissimi homines & amantissimi studiorū sodales: In qua tam excellens: tam po/
 tens: tam uictoriosum inuenimus nomen: cuius nutu ac ditione: non tantū am/
 plissimus orbis terrarū ambitus: uerū etiam tota mundi haec machina & super/
 mūdi illa inclita regio / superi atq; manes regunt. Quem scripsit Moyses in
 lege & caeteri prophetae inuenim^o: ih̄sum: saepe desideratum: diu quaesitū: ual/
 de inuestigatum: iocundissimo cum fructu uoluptatis & cum infallibili: ut arbi/
 tror: inter nos charitatis uinculo perpetuis temporibus duraturo. Nomen sum/
 mum & exuperantissimū: Nomē religiosum / sanctum & honorandum: Nomē
 in quod omnia sacra nomina sunt referenda: quod est super omne nomē: quod
 nominat̄ in caelo & in terra: etiam in futuro saeculo. Nomen miraculosum & mi/
 rificum: Nomē sono uocis enunciabile: nō ultra ineffabile: nō Tetragramaton

sed pentagramaton. Nec est ulla uirtus in caelo & in terra quae nomini ih̄s sub re-
sistere audeat. Nec est ullum aliud nomē quod sanctius & religiosius constat: cuius
litterae deus: cuius syllabae spiritus: cuius dictio deus & homo est. Quid attoni-
ti obstupescitis: Quid in me fixis oculis intuemini: Quid intenti ora tenetis: Si
miramini: uel hoc addam: quod prius tanto tempore: imo tot saeculis fuit ineffa-
bile: iuncta nūc una nō sonāte sed cōsonante l̄ra: effabile factū est. Et si adhuc ad-
miramini: adhuc addam: quādo uerbū descendit in carnem: tūc litterae transie-
runt in uocē. Videte q̄ aperte uobis & q̄ fideliter totū pando arcanū. Cōceptio
litterarū syllaba dicitur: unio syllabarū dictio uocatur. Redigitis me ad grāmaticorū
tandē elementa: quāq̄ uisu parua: tamē uirtute maxima. Nō mediocris est pon-
deris si Platoni credim⁹ negociū de litteris: probat ipse summa industria & acri-
studio & ingenio sagaci earū diuitias: imo delicias in libro cui Cratylus inscriptio
est. Sed redeamus enim uero ut in hoc tam excellenti nomine quinque litterarū:
pars uocales sunt: pars est consonās. Sic etiam totius dictionis duae sunt syllabae:
quarū prior ex puris uocalibus: secūda ex uocalibus assumpta cōsonante oritur.
Vos quāso recordamini pentateuchum: & memineritis optimū: maximū deū
nulla similitudine: nulla effigie: nulla imagine nisi sola uoce significari uelle. Ierem-
co plebi concionatur Moyses hoc modo: Locutus est inquit dominus ad uos de
medio ignis: uocem uerborū eius audistis: & formā penitus nō uidistis. Et dein-
de subiūgit: Vt scires qm̄ domin⁹ ipse est deus & nō est alius: praeter unum: De
caelo te fecit audire uocē suā: ut doceret te: & in terra ostendit tibi ignem suum
maximū. Haec Moyses. Pergite audiendo. Vox spirit⁹ est. Vocē enim diffiniūt
aerē iētū: Ita Nicodemus apud Ioannē instituit: Spiritus ubi uult spirat: & uo-
cem eius audis: sed nescis unde ueniat aut quo uadat. Deus & ipse quoq̄ spirit⁹
est: Ita Samaritana erudit. Cōuenientissima ergo signacula dei uocales sūt l̄rae:
quippe a uoce denominatae. Iam hoc dimittite: quia diuinitas ipsis uocalib⁹ de-
signatur. Nunc ad cōsonantē transeamus: quā iccirco arbitramur corpulentio-
rem qd̄ per se ac sine spiritu uocali nullū oris sonitū habet: sed tantūmodo cōso-
nat. Ea uero cōsonans est littera non fortuitu capta: nec imprudenter arrepta:
non ab imperitia neq̄ incitia aut praeter opinionē: praeter ue spem admissa: sed
prouidentia summi dei omnia circūspiciente: omnia dispensante: iuxta aeternū
suae rationis examen ex uniuersis characterib⁹ electa: quae apud Latinos. Es. no-
minatur. Docuit autē nos si memoria tenetis Baruchias besterno sermone: diui-
nū putari uocabulum. Es. quod est interpretatū: ignis. Hic est ille dei maximus
ignis quem nobis in terra pariter cū uoce paterna ostendit dicens: Hic est filius
meus dilectus. Et is ait: Veni mittere ignem in terrā: & quid uolo nisi ut accen-
datur: Vt clarius intelligatis atq̄ lucidius (Non enim per ambages & uerborū
obscuras amfractus uobiscū: sed patenter agam & aperte) at reponite haec imis
sensibus: Res erit me iudice nō parua. Es quod hebraice ignem significat: id est
hoc corpus: non diuinū: non aethereū: non praestygiosum: nō apparens: ut Ma-
nicbaei: Eutyches: Dioscorus: Timothae⁹ a luru somniādo delirarūt: sed terre-
stre: quem Moyses ignem in terra cognominat: cum scdm̄ Pythagoricā Cabalā
discutiamus. O rem iocundam auditu. Profecto inueniemus id eodem numeri
modulo constare quo nostrū hoc ih̄s sub augustae maiestatis nomen: pari harmo-
nia: aequabili cōmensuratiōe. Porro dicetis fortasse litterā hanc. Es. quae medio
stans secundā syllabam faciat non rite gentium more appellari: sed pro consue-
tudine linguae sanctae (Sic enim hebraici sermonis idioma uocant) enūciari de-
bere: cum de sanctis scripturis palaestram agamus. O q̄ non dubitarem ego uos
in mysteriū penetralia secreti⁹ introducere: si Pauli Tarsensis oratione respō-
derem: cum sic ait: Notum ergo sit uobis quoniam ethnicis & gentibus missum

DE VERBO MIRIFICO

est hoc salutare dei: & ipsi audient. Sed permanebo in idiomate sancto: & ita cū
facilius: tum etiam manifestius sacratissimū nomen hebraicū. explicabo eiusdē
linguæ/modo ac proprietate. Obtinuit nāq; Baruchias disputando ut ipse de se
gloriat: eum sermonem: sacris esse congruentiorē. Agite: uultis ipsam nunc
cōsonantem litteram ad amulsum explorare: cauendum prius est ne obliuiscā/
mini uocaliū quæ in huius nominis compositionē ingrediunt. Sunt autem qua/
tuor solæ: IHVH: quib⁹ Tetragramaton ineffabile constat: & quæ diuinā natu/
ram propriissime cōmonstrant: ut heri ab hoc consorte nostro late admodū: ac
maxime interdum memorabiliter ostensum est. Quæ cum dici humana & uo/
ce & facultate nequeāt: opportune quidē decebat incarnandū deū: præter eas
aliū cum carne assumere characterem: quo inenūciabilis sonus: ac tunc inuisi/
bilis dei: inenarrabilis nota: inter humanos nūc posset dentes stridere aliquādo
& sic effabiliter uocari: quatenus ante inuocabile: modo sentiat uocabile. Ap/
pellant uero eam hebræi consonantē Sin: quod dentes: Hieronym⁹ presbyter
interpretat: ad Paulam Urbicā sic scribens. Septima cōnexio quæ est extrema
quo & in ipso quoq; septenario numero sit mysticus intellectus: Coph: Res: Sin:
Thaf: id est uocatio capitis dentiū signa. Per dētes articulata uox promit: & in
his signis ad caput omniū qui est christus peruenit: per quē & uenit ad regnū
cælorū. Oro te quid hoc sacratius sacramēto: quid hui⁹ sacramēti uoluptate io/
cūditis: qui cibi: quæ mella sunt dulciora q̄ dei scire prudētiam: & in abdita eius
intrare: & sensum creatoris inspicere: & sermones domini dei tui q̄ ab huius mū/
di sapiētibus derident: pleni⁹ discere sapiētia spiritali: Hæc non mea sed Hiero/
nymi uerba sunt: tantæ autoritatis uiri: ne uidear aliquibus figmentū cōmenta/
ri uelle. Dentes igitur cū sint instrumēta fandi potentissima: de quib⁹ Sin litte/
ra celebrior esse dicit: quid mirum si cuncti assentiant mihi nobiliores cæteris
grāmatici: taceo ipsos theologos: ad pronūciationem ineffabilis nominis illud
& nō aliud elementū fuisse acersitum q̄ cōmodissime: Nescio quo certe pacto
illius uenerandi uel potius adorandi nominis recta institutio a nemine: neq; uno
aut altero doctorū hominū & diuinæ philosophiæ magistrorū probabiliter ha/
ctenus animaduersa est: quorū utentes inuentionib⁹ ad hanc nostrā orationem
non paruo meditandi onere possemus leuari. Sed sunt tamē apta quædam huic
operi adiuuētā & subsidia: quæ in illorū uoluminib⁹ reperiunt abscondita: qui/
bus nō magis ad causæ inuentionē q̄ inuētæ confirmationē diligētē oporteat
inniti. Quale illud extat egregiū qd̄ nos pridē de Hieronymi Epistola expisca/
ti sum⁹. Cerno affect⁹ animi uestros cōcepisse nō nihil delectationis in hoc noie
ih̄ sub discutiendo: adiungā aliquid læticiæ ut magis oblectemini: & hilariori me
uultu audiatis. Ratione mathematica compertū est: corpus in multitudinis cō/
positione quæri oportere: spiritū in simplicitate unitatū: ut quanto ad unitatē
res quælibet accedat propius: tanto sit spiritualior & a materiæ appēdicis de/
fæcator. Habemus uerbi dei illā oīm spiritū simplicissimā diuinitatē: quæ unī/
tate ipsa designat: cuius tamē nota: ex hebræis disciplinis Tetragramati nomis
quatuor istos uocales characteres continere discitur: Restat quærendū corpus
incarnati: eiusq; characterem. Ad multitudinē igit respiciam⁹: & ad tempus in/
carnationis: ut ex signi proportiōe ad signatum: perspicaciores euadere liceat.
Primū q̄ ppter mūdi salutē in mundū uenit: qua ætate mūdi corpus assumpsit:
Recteq; mihi cōsentiente Apostolo respōdebitis: In ultimis siue nouissimis die/
bus. Nos enim hi sumus in quos fines sæculorū deuenerūt. De mūdi tero ætati/
bus diuersi uaria tradiderūt. Ouidi⁹ & turba poetarū: quatuor esse mūdi ætates
affirmant. Hesiodus quinq; in star Danielicæ statuæ. Cæteri sex iuxta hexaeme/
ron quo deus cuncta creauit. Reliqui septem: ut & mea extat opinio: sed oēs nō

pro mea sententia diuidunt: qui futurū sæculum ætatem septimā dicunt. Tunc enim deus creabit cælum nouum & terram nouam: & noua faciet omnia: ut sacra insinuant eloquia. Non ergo mundi huius ætas quædam erit: sed nouus mundus: & non iam sabbatum quod hebræi septimū uolunt: sed sabbatum sabbatorum / & duratio æternitatis non temporis. Nunc autem christus & dei uerbum & deus: in septima huius instabilis sæculi ætate aduenit in carnē. Aetatem uoco statum mundi quædam inter duas insignes & cōmunes uariatiōes: & quasi peregrinas eius cōmotiōes. Sane primā fuisse censeo: Cū perfecti sunt cæli & terra: & omnis ornatus eorum. Viditq; deus cuncta quæ fecerat: & erant ualde bona: & factum est uespere & mane dies sextus. Deinde sequuta est ingens mutatio mundi post diem septimū: quando Adæ locutus est deus: Quia audisti uocē uxoris tuæ: & comedisti de ligno ex quo præceperā tibi ne comederes: maledicta terra in opere tuo. A creatione igitur mundi ad usq; transgressionē Adæ prima ætas mundi pro exili meo iudicio statuit. Ab illa usq; ad Noeh diluuium / secūda ætas. Tertia uero a Noah ad Abraham & eius circūcisionem diceſ fuisse: quando ab idololatriæ Eufrate fluuiio diuidebat̄ fidelis deo populus: Vnde Abraham cognominatus est Eber: nō a lingua quā suis integram serauerat Hebræi filij Selah: sed a transitu Euftratis: quasi transfluuialis. De Abraham ad Moyſi legem scriptam: sacraq; & multiplices cerimonias / quartā ætatem numerabim⁹. Quintam ad hebræorū regnum: quando post dirutam Troiam & lustris homines tempora supputare cœperūt. Sextam usq; ad urbem nunc Romam conditam: quando singula manu regis incerta gubernabant̄: nullo iure dicto: nulla lege lata: nisi quas Romulus posthac ad populū minusculas sanctiōes tulit: quas Curiatas appellauit. Extant sup̄ his Sexti papyrii uolumina: quæ si potestis accuratius perlegite. Inchoauit id sæculū olympiadib⁹ dinumerare annos: sicut præcedens lustris: usq; ad christi ætatem: quando Romanorū annuis capitatiōibus atq; tributis: uniuersus erat orbis ascriptus: quā uocamus ad nostra usq; tempora indictionem: tris olympiadas terna ue lustra continentē: quæ septima nūc est ætas. Ea si uere: si æquabiliter a me: si non segniter pensata estimabitis: gaudebo fructum mihi studiorū hanc medio crem adesse. Sin ut fore formido: multo secius: uel aliquem de me uobis conatum ostendero: & saltem placuisse uelle uidebor: Nihilominus alludam ingenio meo: & proinde atq; ita res habeat: ponā christum in fine dierum: id est circiter septimā ætatē huius mundi corp⁹ assumplisse. Corpus autem ut dixim⁹ in multitudine quærendū est. Igitur si post unitatem quæ non numerum sed deum significat: ex omnibus numeralib⁹ figuris apud hebræos septem numerorū domos finxeritis: & in singulas ordine: trium litterarum arithmeticarū contubernia recluseritis: manifeste apparebit in septima domo: & in eius cōnexionis medio loco: ipsa nota Sin mediatorem designās dei & hominis: deum & hominē: qui fecit utraq; unum. Est autem septimæ domus connexio nominatim hæc: Res: Sin: Tbaſ: quod latine interpretat̄ Capit. Sin. designatio: quasi prædiceret alphabetū: & præfagiret uaticinio: qđ ipsa littera Sin. erit aptissimus character figurandi nominis ih̄sub: quem deus pater dedit caput supra omnē ecclesiam: quæ est corpus ipsius: ut ad Ephesios scriptū legimus. Quod mihi quondam aperte uidetur Moyſes prædixisse: in Deuteronomio: & eius libri capite duo de trigesimo: cum uenturæ nationi sic uaticinat̄: Si autē audieris uocem. I. H. V. H. dei tui: ecce quatuor uocales. Deinde post abundantiam benedictionis sequitur: Videbunt omnes terrarum populi: quod nomen Tetragrāmaton uocatum erit super te. Qui quidem aceruus orationis ex istis tribus uidelicet: Nomē Tetragrāmaton Vocatū: simul collectus: omni

DE VERBO MIRIFICO

no iuxta Cabalam Hebræorum per Sin: frequenti usu intelligitur: ut si ultima respondeant primis: nihil aliud hæc prophetia cōtineat: q̄: Si audieris uocē Te/ tragrāmatis: hoc est quando Tetragrāmaton fiet audibile: id est effabile: tunc no men Tetragrāmaton uocatū per Sin: erit super te: haud secus atq; si diceret: Si nomen ineffabile Tetragrāmaton oporteat fieri effabile: necessario uocabitur per consonantem quæ appellatur Sin: ut fiat ih̄sub: qui erit supra te: caput tuū & dominus tuus. Benedictus sit deus & pater domini nostri ih̄sub christi: qui de super instillat nobis cognitionem ueri nominis unigeniti filij sui & saluatoris no stri: uel sc̄dm græcos: sanatoris nostri. Hoc enim nomen a medendo & sanan/ do deriuant græcorū autores. Hebræorum uero grāmatici a saluando: ut idem esse ih̄sub putent quod saluator. Atqui saluator cōmune nomen est: ih̄sub autē maxime proprium: ita qd̄ nulli alteri nisi filio dei incarnato conueniat. Facit hoc uarietas litterarum ex quibus dictio constat: quali a sæculo non est audita unq̄ altera similis. Fuere patrum memoria plures saluatores Iesu uocati: sed alijs litte ris & alijs syllabis. Nemo enim has simul pro suo nomine usurpare unq̄ ausus erat: eo qd̄ tota diuinitas in eis contineret. Sed quisquis aliqua sanctitate prædi tus existimabat: is aliquam ex ijs sanctis characteribus litteram nomini suo nan/ cisci uehementer optauit: ut Abram. b. Dixit enim ei deus: Non ultra uocabiŕ nomen tuum Abram sed appellaberis Abrham. Et Hosee adeptus est. l. Cum enim Moyŕes ad explorandum terram Chanaan uiros mittere deliberasset: præfecit eis Hosee filium Nun: de tribu Ephraim: cui ut foret salubriori fortitu/ dine: mutato nomine: addidit. l. litteram nominis ineffabilis primam: uocauitq; Hosee filium Nun: Ihsue: quod nostri etiam trauŕtulerūt Ihsu. Legitur & ali⁹ de Bethŕames: cuius memoria in libro Samuelis recitatur. Simili nomine & ter/ tius in libro Esræ filius Iosedech: qui non seruat. b. sed nominatur Iesue. Reperi/ mus & in oratiōe uatis Abacuk: uersu antepenultimo: quādo ait: Ego autem in domino gaudebo & exultabo in deo Iesu meo: quod iterū minorib⁹ syllabis cō/ positum legiŕ Iese: id est salus: quasi cum ita diceret propheta: Exultabo in deo salute mea: quod nequaq̄ censi debet proprium dei nomen: sed eius Epitbe/ ton seu appositua constructio. Est etiam quartus: stans coram angelo sacerdos magnus: a quo angelus abstulit iniquitatem suam uidente Zacharia: qui pariter cum filio Nun similibus litteris scribit: Ihsue: Putaturq; tunc Zacharias in eo loco: umbrā uidisse aduenientis ueri luminis. Legiŕ quintus Iesus filius Syrach: qui fuit Ptolomæi regis ægypti tempore cognominati Euergetis: & crediŕ librū cui nomen Ecclesiastico extat edidisse. Quotquot erūt qui nostro sermone Iesu cognominant: illorum nemo eas litteras omnino possidet quas incarnatū hoc dei uerbum: deus noster: per quem creator fecit & sæcula: cuius excellens illud nomē admirabili maiestate plenissimū: nomē inclytum: fœlix: augustū: nomen grauissimū: maxime dignitatis: potētissimæ autoritatis in cælo: summi magistra/ tus in terra: iocū dum angelis: religiosum hominibus: terribile dæmonib⁹: quin/ q; litteris: id est ex uocalibus & uno consonante: miro spiritus sancti artificio cō/ ponitur. Sicut idem ipse cuius est nomen: ex diuina & humana essentia consta/ re agnosciŕ. Nam sicut anima rationalis & caro un⁹ est homo: ita deus & homo unus est christus. Et ita ih̄sub nomen Tetragrāmatis uocalibus & una Sin cōso/ nante pronunciaŕ: ut eum denunciet qui est Iah: id est deus: & Iahab: id est uela/ tus. Ad quem sic Esaias loquiŕ: Vere tu es deus absconditus: deus Israel saluator. Difficilis est creditu uiri optimi si non & sacris prophetarum monumentis hæc mea roboret imbecillis oratio. Quare audite quæŕso uos rursus Esaiam loquen/ tem: Propter sion nō tacebo & propter Hierusalē non quiescā: donec egrediaŕ

ut splendor: iustus eius: & saluator eius ut lampas accendat: & uocabit tibi nomen nouū quod os domini nominauit. Qd si multis apud maiores nostros comune hoc cognōmentū fuisset: non utiq; habiturus esset christus nomen nouū qd os domini nominauit. Primo enim Iosue nomen: qd latini Iesu interpretant: nō deus ipse sed Moyses imposuit. Quomodo igit os domini nouū nomē christo adderet qd humana prius excogitasset inuentio: Sed ne prætereāt nos uerba prophetæ: Videamus nūquid lampas in effigie sua & figura consonantis Sin litteræ: circūductis lineamentis corporalib⁹ par & cōsimilis est: In qua instar Iod elementi: quod deitatem hebræis designat lychnus splendet: Oleum eius lampada & lychnum ita igni cōiungit: ut absq; omnib⁹ ijs simul iunctis: splendor lampadis tenebras exire nolit. Quare Salomon cecinit: Oleum effusum nomē tuū. Oleum autē apud hebræos a Sin incipit littera. Igit Sin olei nota: id est effusi & effabilis nominis conueniens extat signaculū: quod ita christi personā imbibit: ut quicquid de una in illo natura dicit: de alia quoq; uerū esse peribeat. Iesus homo: natus est ex uirgine: Ihs sub etiam deus natus est ex incorrupta muliere: unde ipsa nō tantū Christotocos: id est christi parens: sed etiā theotocos: id est dei mater iure colit. Qua in causa Nestorius imprudēter desipuit: qui diuinam operationē logicis sophismatibus metiri uoluit: Magnū & admiratione dignū: sed tamen uerū est in una subsistentia: & deum esse natū: & deū esse mortuū. Et quid multis: Tam filiū dei esse filiū hominis q̄ & filiū hominis esse filiū dei. Quē dicunt esse filium hominis? Responderūt apostoli: quoniā alij Eliam: alij Hieremiam: uel unum ex pphetis. Interrogabat tum eos filius hominis: ille uestitus: ille stans: ille flens: ille tradendus: ille flagellāndus: ille spinis coronāndus: ille gestur⁹ crucē: ille moriturus: At uos quem me esse dicitis? Respōdit & uertex & petra & columen fidei: & os apostolorū Petrus: Tu es christus filius dei uiui. Sed qd tanta de apostolis: quos pphani & increduli homines magistro suo blandiri putarent: ipsam auscultemus ueritatē quæ ait: Nemo ascendit in cælum nisi qui de cælo descendit filius hominis qui est in cælo. Descendit de cælo filius hominis: & ascendit ad patrē filius dei. Legite Pauli ad Ephesios Epistolā: Qui descendit: ipse est & qui ascendit super omnes cælos. Audite christum de seipso dicentē: Si uideritis filiū hominis ascendentē ubi erat prius. Erat autē prius in cælo: non in forma serui sed in forma dei. Nunc oleū diuinitatis corporalē effusū: quid effecerit: clare cernitis: qualiter unxerit totū christū: nō ut alios christos Saulē: Dauidem: Cyrum: quos gratia spiritus in cornu olei assistēter operata sanctificauit: sed ut humanitatē totam præsens ac nō assistens: sed imanens deitas essentiali unctiōe substātaliter inebriās. De quo ppheta: Vnixit te deus deus tuus præ participibus tuis. Quo factū est ut & oleū effusum præberet illi peculiariū & excellentius nomen præ participibus & præ consortibus suis: quod extat: nomen Tetragrammaton uocatum: per Sin: id est Ihs sub. His enim quinque litteris scribendum est tam sanctissimum: & tam adorandum Ihs sub nomen: quod maiores nostri solis tribus primis characteribus abbreviantes sic depinxerūt: Ihs: uti hodie in uetustis codicibus recte offenditur: quē admodum olim nobilium Romanorum erat in more: ut prænomina uel unis uel binis uel ternis litteris designarent: Sic nos imitati patres nostros: similiter tribus his litteris Ihs tam nobile uocabulum mutilare consueuimus: magis quod. S. media q̄ ultima sit. In ea re plurimi & ij quidem insignes nostra ætate grammatici barbaram hebræorum linguam ignorātes. H. latinam aspirationem unum de græcis elementis numero septimum: quod ita uocatur putabāt esse: quoniā illud in. e. nostrum sæpe uertitur: quapropter in orthographia statuerunt hoc digne colendum nomē absq; aspiratione scribi debere: haud animaduertentes Cæsariensem Priscianū

III DE VERBO MIRIFICO

latinis nō barbaris tulisse leges. Nisi enim & post. I. & post. V. ipsa gemina seque-
tur aspiratio: quomodo primitiuū suū illud Tetragramaton imitabit: aut quo-
modo uere affirmabit quinque scribi figuris. Nam si qua uel in græco uel in latino
sermone finalis .S. littera deprehendit: ea nō de substantia nominis huius: sed de
eius fore declinatione iudicanda fuerit: quæ & declinando haud permaneat: &
uel græce in. N. uel latine in. M. crebro mutet. Tantū igitur quinque sūt notæ quib⁹
omnium sacratissimū Pentagramaton formatur. Sup quo Sibyllimū hoc Tristi-
chon inter ipsa uaticinia reperimus: Δι τὸ τὲ γάρ μεγαλοῖο θεοῦ πάσις ἐν
θρωπίσι μὴ ξέει σάρχοφορὸς θνητοῖς ομοίου μῆρος ἐν γῆ. Τετάρτα
φώνηται φέρω τοῦ ἀφώμορ ἐν αὐτῶ: de græco per nos uersa latine sic. Ipsa
dei soboles magni uentura parentis: Mortali similis in carne uidebitur ægra.
Quatuor ergo feret uocales: consonat una. Nunc hæc uestra patientia quā pro
morū bonitate in me audiendo humaniter tenuistis: fecit in differendo sermo-
nem meū longiorem. Quare quidem id a uobis uehemēter peto ut imodestiae
meæ atq; isti licentiæ nō tam dicēdi q̄ loquēdi ueniā detis. Videor enim satis iā
atq; nimis uobis de uerbo mirifico promissa persoluisse: In isto Pentagramato
ih̄sub nomine dominatoris omniū maxime proprio: qui secedens a nobis hæc
de seipso testatus est dicēs: Data est mihi omnis potestas in caelo & in terra: Ut
uidelicet sciam⁹: iuxta Ephesiorū Epistolā: quæ sit supereminēs magnitudo uir-
tutis dei in nos qui credimus: scđm operationem potentiae uirtutis ei⁹ quā ope-
ratus est in christo: suscitans illum a mortuis & constituens ad dexterā suam in
caelestibus supra omnē principatū & potestatem & uirtutem & dominationē: &
omne nomē quod nominat: non solū in hoc sæculo sed etiā in futuro: & omnia
subiecit sub pedibus eius. Et exaltauit illū: inquit ad Philippenses Paulus: & do-
nauit illi nomen quod est super omne nomē: ut in nomine ih̄sub omne genu fle-
ctatur caelestiū/ terrestriū & infernorū. Qui tanto est melior angelis effectus: ut
extat i litteris ad Hebræos missis: quāto differētius præ illis nomē hæreditauit.
Ad summū: hanc sarcinam ex omnib⁹ documētis/ tametsi admodū exilibus/ ta-
men a magnitudine beniuolentiæ in uos meæ progressis colligite hoc esse illud
nomē in quo miracula potissimū fiant: & quo duce supra naturam ipsi domina-
mur: & res admirandas haud difficile peragimus: cui non resistit alia cuiuscūq;
nominis uirtus: cui cæterarū adiurationū cedunt potestates & secretorū uires
& artiū energiæ: cui obediūt caelestia sydera: inferna numina: naturalia elemen-
ta: nocturna silentia: arcana Memphisitica: Thessalica Pharmaca: Chaldica mur-
mura: Zoroastri dogmata: & quicquid usq; est qđ perhibet istis artificibus gra-
tū: totū tremat: obedit: supparalitat: aut certe horret: fugit: abscondit. Quid opus
est pluribus? Tantā uim de se præbet illud nomē/ ut ad eius quādoq; uel effigiē
uel umbrā solā & admiranda & magnalia fiant. Legitur enim Iosue qui & trālla-
tico more Iesus filius naue dicit: quoniā solū christi typū & quādā umbratilē in
nomine figurā gerebat: transiisse Iordanē: hostiū regna subuertisse: uictori po-
pulo terrā diuisisse: soli & Iudææ imperasse: deū eius uoci obediuisse. Cui ad inte-
gritatē ueri nomis ih̄sub tantū hoc deerat: quod extrema eius aspiratio in aliā
gutturalē uersa: & Sin post Vau trāspōsita est: ne creatura nomē creatoris inte-
grū ferret: putaturq; id sibi cognomento sumplisse q̄ prius Hosee uocaret: ut tā
potētis nomis assidua recordatiōe: res memoratu dignas gereret. Quale sapiē-
tes quoq; hebræorū de Iuda Matathiaē sacerdotis filio tradiderūt posteris: qđ
hoc ille Machabai cognomen susceperit: eam maxime ob causam: quia in eius
nominis characterib⁹ includeret diuinus Moyli uersiculus iste: Quis similis tui
in fortibus Tetragramme: cuius perseuerante reminiscētia cōtinuo accensus:
tanta & tam memorabili uirtute cælit⁹ donabatur: ut eiuscemodi præclara ne/

gocia conficeret. Nimirum & Petri non corpus modo: sed & umbra liberabat
 oēs in lectulis ac grabatis expositos ab infirmitatibus suis: Et Pauli sola sudaria
 & semicinctia de corpore ei^o sublata/ægrotis languidifq; imposita in nomine isto
 salutariter repulerūt: nō tantū oēm ualitudinē malā: sed etiā spirit^o nequā & illorū
 noxia præstygia. Certe quidem ex nulla potestate alia nisi uel quod memoriale
 fuerint ueri nominis ih̄sub; uel latens quædā attractio uirtutis eius: uel etiā numē
 ipsum nominis quæ est crux patibularis cui affixus est titulus tacito decreto mo/
 riētis: id est ih̄sub hanogri mælech haiebudim: Vel græce item: ih̄s o naçoræos
 basileus ton iudæon. Sicut enim Pentagrāmaton est spiritalis figura christi: de
 quo Epistola prima Corinthiēsiū disserit his uerbis: Nemo potest dicere domi/
 nus ih̄sub nisi i spiritu sancto: Ita crux eiusdē ē christi corporale signaculū. Quē
 admodū ergo ex duabus uita nra cōstituit: speculatiua & actiua: quarum altera
 alteri^o societate gaudet: & neutra sine altera utiliter uigere ualet: Ita omne hoc
 diuinū explendæ uolūtatis nostræ mun^o: theorica nominis Pentagrāmati: & pra/
 ctica crucis cōsequimur: quæ simul si iuncta fuerint: nihil in hoc ingenti orbiter/
 ræ ambitu experiemini absolutius. Separata uero: necesse sit alterū alterius ex/
 tet symbolū: ut unum in signo sensibilibiter & palam proferat: reliquū in intenti/
 onementaliter gerat: utrūq; coniūgente ardenti fide. An uobis parum uidetur
 cum tanto fructu euadere uoti compotes: Hoc est illud uerbum mirificū quod
 iam pridem expectatis: uerbum portentificū: uerbū deificū: Immo deus uerbū
 & uerbum deus: & nomē uerbi ih̄sub: & uerbum nominis ih̄sub: & idem ih̄s uer/
 bum & nomen: qui est dominus dominantīū. Hoc de psalmo. lxxxij. didicim^o:
 ubi in hebraico sic scribitur: Et sciant quoniam tu es: nomen tuum domine. Pro
 quo aliter in latino canim^o: Et cognoscant quia nomen tibi dominus. Idem ergo
 dei filius incarnatus: est ipsum nomen suum ih̄sub: quod non est aliud a nomi/
 ne domini Tetragrāmato: nisi unius. S. litteræ assumptione: quæ secundam syl/
 labam deitate primæ syllabæ perfundat: mergat & intingat: id est humanā na/
 turam oleo effuso imbibitam: Vnde & nomen oleum id esse supra ostendimus.
 Vtrunq; enim apud Hebræos ab. S. incipit. Sem: id est nomen: & semen: id est
 oleum: quō totum ih̄sub nomen enūciabile fit: & statim preciosissimam in nos
 usq; guttatim deriuat: & mentem nostram si debito modo aptetur: ita ungerendo
 penetrat: & leniendo mollit: & gratissimo diuinitatis liquore a deo complet: ut
 eius unctiōnem liquidior aquis limpidissimis omniū scientiarum splendor in
 se recipiat sicut aqua nitida: aut tersum aliquod oleo litum corpus ullos queat
 radios. Quare non solum mirificum: uerumetiam dici prælagiosum meretur.
 Super quo Ioannis Epistolam de Iesu dicentem: audite: Et uos inquit unctiōne
 quam accepistis ab eo: maneat in uobis: & non necesse habetis ut aliquis doce/
 at uos: sed sicut unctiō eius docet uos de omnibus: & uerum est & non est men/
 dacium. Quod considerans Paulus: non se iudicauit aliquid scire: nisi ih̄sm
 christum & hunc crucifixum. Frustra igitur ad Ariolos & magorum arcanos
 antistites confugimus. & ægyptias disciplinas: & illud quod est aliud superstitionis
 collegium: cum nos ipsi certiore prælagij formulam teneamus: Vnius nomi/
 nis familiare numen: faciles cerimonias: incredendas potentias: admirandas
 uices: quī totius naturæ dominium & imperium omnis secretæ uirtutis in cælo
 & in terra: & spiritum omnipotentiæ: nro ore gerim^o. De quo Hieremias in plan/
 ctu loquit: Spiritus oris nri christus dñs. Sed abijciamus feralia carminū secre/
 ta: & uanos furores: & exorādas artes: & philtia uim factura deis: & colchicos
 fucos: & dæmoniacas factiones. Platonica deniq; uolumina & umbrarū libros: &
 stygias cōiuratiōes: & Acheronteos rit^o mēbrana charta ue cōtentos Pyriphle/

DE VERBO MIRIFICO

gethonti: hoc est igni focoq; tradamus: cui auctores quoque ipsi a quibus hæc uanitas duxit originem: non absq; sempiterno luo cruciatu ascripti sunt: & nitamur deo: inq; dei filium quo uiuimus mouemur & sumus incōcussam / sincerā & simplicē habeamus fiduciā: qui de suo ueritatis ore nobis infallibiliter pollicendo promisit dicens: Amē amē dico uobis qui credit in me: opera quæ ego facio & ipse faciet & maiora horū faciet: quia ego ad patrē uado: Et quodcūq; petieritis patrē in nomine meo: hoc faciā: ut glorificet pater in filio. Si quid petieritis in nomine meo: hoc faciā. Hæc sunt diuina testimonia: hæc sacrorū nostrorū monumenta: hæc sacerdotia memoracula: hæc purissima signa: hæc nostræ ceremoniæ paucis contentæ: facili usu: uili apparatu. Hæc ars nostra cælo sublimior: tartaro profundior: libera periculis: umbrarū hostis: contemptrix laruarū: simulacrorū perosa: nec thure nec mero indigens: uniuersis manibus / lemuribus / laruis imperitās: oia busta: oia sepulcra: & species mortuorū despiciēs: & inania ter riculari mēta & noctiū occurfacula & inferorū cōmeacula bilari uultu abigens: fatum & naturā uincens. Et quicquid unq; optamus: si modus a magistro traditus obseruet / incessanter cōficiens & indeficiēter adimplēs. Fertur ille ab utero matris & ab incunabulis claudus Hierosolymis propinquorū manibus: & pauper uehiculo ducit: ut ante fores templi sua mēdicitate uictum quæritet: pietatēq; intrātis & exeūtis turbæ sedulo impleret: quia pedib⁹ subsistere nequibat. Sed dicit ei Petr⁹: In nomine ih̄sub christi naçarenī surge & ambula: & exiliens stetit & ambulauit: ut appareat quātum discipulo & magistri nomē succurrit: & imitatio profuit. Magister uerbo uniuersos lāguores curauit: & omnes dæmones fugauit: Sed & discipulus Dorcadī mortuæ dixit: Tabia surge: & illa reuixit. Hæc in loppe: auscultate quidnam Lyddæ: Et Aeneas octo annos incumbēs lectulo paralyticus: eodē Petro liberat^r dicente: Aenea sanet te dñs ih̄s christus: surge & sterne tibi: & cōtinuo surrexit. Paulus in Macedonia spiritū Pythonis ex puella dæmoniaca eiecit his uerbis: Præcipio tibi in nomine ih̄sub christi exire ab ea: & exijt eadem hora. Per manus autem apostolorū fiebant signa & prodigia multa in plebe: qui sic ad deum orabant: Domine da seruis tuis cum omni fiducia loqui uerbū tuū in eo qd̄ manū tuam extēdas ad sanitates: & signa & prodigia fieri p̄ nomen sancti filij tui ih̄sub: Et cū orassent: motus est locus in quo erāt cōgregati. Hermione Philippi Apostoli filia & Petronij: quē Paul⁹ docuit discipula medicinā professa: cunctos inuocatione ih̄sub christi sanauit. Quo etiā uerbo Theophilæ filius ille presbyter Philotheus: & riuū in uinū cōuertit: & grande saxum dicēdo amouit: & esuriētib⁹ mox satietatē panis præbuit. Apud Hieronymū præbyterū: & copia rerum & scripturarū ueritate clarū: ut arbitor: legistis de uita Hilarionis palæstini: cum multa quidem admiratione dignissima: tum illud de quodam Constantij imperatoris candidato ex Francia germaniæ orto: quem a teneris unguiculis dæmon malignus obsederat. Ductus igitur ille gaçam: cum ingenti comitatu & honore ad Hilarionem: exponensq; tam Syraç græca lingua: quas tamē nūq; didicerat: multiplicem causam obsidionis: Et uir sanctus respondit: Non curo quomodo intraueris: sed ut exeat in nomine domini nostri ih̄sub christi impero. Sic & inuocato ih̄sub tria puerorum cadauera & uitæ restituit & sanitati. Totus liber pene rerum admirandarū plenus est: ubi & cogitate cum animis uestris quātam uim crucis Epidaurus dalmatiæ opidū in illo maximo terræmotu senserit: quo maria egressa minabant diluuium. Nam cum iam undarū gurgite & fremitu fluctuum: & diruptis montibus mole lapidum fere subuerteretur: Hilarion tria crucis signa pinxit in sabulo: manu contra inundationem extenta: & mox incredibili altitudine intumescens: ante eum mare paulatim in seipsum relapsum est. Taceo qua uirtute pyraças in

se irruentes repulit: & furentem camelum sermone Syro domuit: & Orionem inuocato ih̄sub a legione dæmonum in se diuersa multitudinis uoce clamantium liberauit. Dæmones quidem usq; adhuc cōtremiscūt: cum christi nomen inuocatur: ut ait Naçianganus in defensorio. Neq; nostra quidem malicia euanescere fecit uirtutem tanti nominis & potestatis: ab eo tempore quo christus: Marco testante in Euāgelij sui calce: loquutus est: In nomine meo dæmonia eijciant. Quæ ea uerba in græcis codicibus nō habent: neq; totus etiā locus qui incipit: Resurgens autē ih̄sub mane: prima sabati: usq; in finē: Cui^o Hieronymus ad Hedibiā gallicā quoq; meminit: Et Hilarius de trinitate libro. x. nō nihil astipulatur: Et Eusebius Pampbili terminū Euangelij ibi fixit ubi scribit: Et nemini quicq; dixerūt: Timuerūt em̄. In Luca tamē absq; cōtrouersia legim^o qd̄ ad ih̄sm septuagintaduo sint reuerſi cum gaudio dicentes: Domine: etiā dæmonia subiiciunt nobis in nomine tuo. Et ait illis: Ecce dedi uobis potestatem calcandi super serpētes & scorpiones: & super omnē uirtutē inimici: & nihil uobis nocebit. Sic Paulus in insula Meleta: quā mendosi quidam latinorū libri uocant Mitylenen: colubrū harentē brachio in ignem illæsus excussit. Nam a Cnido Syracusas uersus nauigās quomodo potuisset Lesbum attingere: Qd̄ si nō inuiti auscultatis enumerabo uobis suæ peregrinationis loca: quo fiat manifestius non Mitylenē sed Meletam eam insulam fuisse: in qua & circa quam terra mariq; tanta Paulus ostēderit miracula. E Damasco abiit Hierosolymā: inde Tarsum: post ad Antiochiā. Rursus Hierosolymā & iterū in Antiochiā: Illic segregatus in apostolatū cū Barnaba puenit usq; Seleuciā: inde ad Cyprū ubi Paulus cœpit uocari: postea Pergā & Antiochiā Pisidiæ & Iconiū & Lystrā: & Lycaoniæ Derben: & Pāphyliā: & iterū Pergā & Attaliā: & itē tertio ad Antiochiā Syriæ: & tertio Hierosolymā ppter circūcisionē. Rursus q̄rto in Antiochiā: deinde trāsiit Syriā & Ciliā: accedēs sc̄do Derbē & Lystrā: ubi Timotheū circūcidit: post intrauit Phrygiā & Galatas & Mysiā & Troiā & Neapolim & Philippos Macedoniæ: Amphipolim: Apolloniā: Thessalonicā: Berceā: Athenas: Corinthū: Ephesū: Cæsareā: & sc̄do Antiochiā Pisidiæ: & sc̄do Ephesū: illinc peragrās Macedoniā rediit sc̄do ad Philippēses: & iterū ad regionē Troianā ubi Eutychnū suscitauit: inde ad Assum uenit & Mitylenē: & uersus Chium: & ad Samum: & Miletū: & Cōū: & Rhodū: & Patara: & Tyrum: & Ptolomeidem: & Cæsareā: & quarto ad Hierusalē: unde missus in Cæsareā & uinctus tandē Romā. Hoc modo: A Cæsarea quidem applicuit Sidonem: Inde Myram Lyciæ: hinc ad Cnidum: post tandē ad insulam quæ dicta est Meleta ubi serpentem corpori harentem abiecit impune: A quo loco Syracusas ducit: & Regiū & Puteolos: & pedestri tandē progressu Romā: ut semper lateq; peragrādo semper illustrior tanti nominis apud uarias nationes fieret cognitio: quippe qd̄ uniuersi cernerent quod in uno hoc ipso uocabulo tanta hominibus rerum admirandarum concessa diuinitus atq; demandata esset potestas. Sic draconem Siluester clausit in capitolio: & Philippus Leuiathan in nomine ih̄sub fugauit. Ioannes Euangelista superato ueneno dæmonem in Dianæ templo ducentos & quadragintanovem annos cōmoratum: his uerbis loco expulit: Interdico tibi in nomine ih̄sub christi naçarenine ultra hic habites: & confestim decessit Epheso dæmon. Quo factum est ut iussu Domitiani: uir sanctus non sine Prochoro sodali suo in Patmon insulā exul deportaret: ubi tam ingentia per nomē ih̄sub confecit miracula: qd̄ sacerdotes Apollinis impatiētia simul & futuræ desertionis formidine percussi: rem omnē ad Cynopem magorum facile principem: qui desertum quendam locum iuxta Phoram eius insulæ opidum habitabat: cum stridentibus querelis deferrent.

DE VERBO MIRIFICO

Cynops ut hac eos molestia leuaret: pollicitus est angelos malos in Ioannem mittere: qui eum interimat. Cuius unum de spiritibus malignis Phorā misisset: cui crudele necis munus iniunxerat: & is domui iam Myronis illabere: ubi erat Ioannes: mox ipse causam praeuidens ait dæmoni: Interdico tibi in nomine ih̄sub christi ne loco mouearis quin ante palam profiteare: cuius tu gratia ueneris: steteratq; uerbo dicto spiritus: quasi catena uinctus. Et rursus Ioannes: Age dic quare hanc domū accesseris. Respondit spiritus: quoniam sacerdotes Apollinis Cynopem cum planctu conuenere: plurima de te mala prædicantes. Hortatibus autem illis ut ad te necandum in urbem ueniret: Cynops ait multis se annis in eoberemo sedisse: ac nunq̄ certe ne maiori causa motum adisse urbem: Proinde huius hominicionis gratia ire nunc sibi non esse integrum. Itaq; mihi præcipiens ituro iussit ut animā tuam ad se ferrem: quā iudicio tradere pararet. At contra Ioannes: Missus ne inquit prius etiam quoquā ab eo fuisti ut alicuius auferres animā: Et respōdit spiritus: Certe missus uero: & ego interfecti quoq; sed animā nullam abduxi. Tunc ait Ioannes: quare uos illi obeditis: Et spiritus ad hæc referens: Omnis inquit potestas Satanæ illic inhabitat: & cōiurationem inijt cum uniuersis principibus & pariter nolipsi cum eo: & obedit nobis Cynops: & nos uicissim obediunt ei. Dixitq; Ioannes: Ausculta maligne spiritus: lubet te Ioannes Apostolus filij dei ih̄sub christi nunq̄ deinceps egredi ad insidias hominis: neq; ab isto loco recedere. Quia uero ad Magum ille nō redijt: alterū misit: qui simili mansit euentu. Misit iterum duos ex principibus: quorum alter domū ingrediebatur: alter foris astabat: ut quid esset futurum spectaret. Sed qui introibat pari præcepto mansit: qui uero ad fores stabat ut Mago factum annūciaret uelociter redijt. Super quo Cynops furore accensus / uniuersam assumens cohortem dæmonū abiit in urbem: totaq; ciuitas plaudebat Cynopem uidens: & omnes adorabant illum. Vbi uero accepit Ioannem publice docere: ibi fumo iracundiæ ardenti repletus est: populocq; dixit: Viri cæci & errantes: ueritatis uiam auscultate. Si probus sit Ioannes: & recta fuerint eius uerba: tam uos q̄ me curabit per sermonem quem loquar ad eum. Ego quoq; ipse credam dictis & factis eius: arripensq; adolescentē quēdā: rogauit nū pater suus uiueret: Adolescenti autem quē mortuus esset respōdenti: ait: qua morte: At ille: quia nauta erat & in mari quōdam ui fluctuum suffocatus interiit. Tum Cynops ad Ioannem uersus: iam inquit ostēde si uera sint quæ prædicas: & reduc adolescentis huius patrem de mari: eumq; puero isti uniuersisq; nobis restitue uiuentem. Cui respōdit Ioannes: Non me christus misit ut suscitarem mortuos: sed ut doceam aberrantes. Tunc Magus erga plebem iactabundus hæc uerba fecit: iam iam cernitis uiri Phorenses quod seductor est hic homo qui uos magicis illusionibus seducit: Apprehendite ac tenete eum donec restituam adolescenti patrem uiuentem. Tenuerunt itaq; Ioannem. Cynops autem expansis palmis ad litora maris supplodens: sonitum quasi fragorem ingentem effecit in mari: sicq; ab oculis illorū disparuit. Omnes igitur astantes eleuata uoce acclamabāt: Magnus es Cynops: & nemo est præter te. Mox ascēdit de aquis Magus habens ut ipse dicebat parentē pueri: & attoniti stupuerunt omnes. Dixitq; puero: Est ne hic pater tuus? Qui respōdit: Vtiq; domine: ipse est: adorabātq; Cynopē uniuersi: & cōstituerunt Ioannē interficere: Quod Magus phibuit dicens: postq̄ multo his maiora uideritis: tū deniq; pessime affligite illū. Vocāsq; ad se quēdā aliū: quē rogabat: Filiū ne hēs? At ille ait: Certe dñe habui: sed cæde ac insidijs necatus ē. Cui Magus Reuiuifcet filiū tuū: & uoce plata uocauit ex noie tā homicidā q̄ interēptū: & cōfestim astiterūt ambo filij: dixitq; uiro illi Cynops: Hiccine filiū ē tuū: & iste ne est

iracundiæ ardenti repletus est

qui interficit eum? Respōdebat homo: Quin certe domine: & intuens loannē magus: quid miraris inquit? Cui ille. Ego ait super his nequaquam miror. Et rursus magus: Maiora his uidebis & tunc admiraberis. Ad quē loannes sic locutus est: Profecto signa tua cito dissoluent. Quem sermonē audiēs turba: sanctū uirum ita compressit ut quasi mortuus caderet. Arbitratus autē eum Cynops iam mortuū exclamauit: Nolite ipsū sub terrā sepelire: quatenus uolucres cæli deuorēt eum: & uideamus tunc si christus eius resuscitet illum. Firmiter ergo singuli eū esse mortuum opinati/abierunt unacum Cynope laudantes & eum amplissime glorificantes. Cū uero Magus audiret quod loannes abiisset ad locum in urbe qui dicitur Lithobolus: ut illic prædicaret atque doceret: accessit rursus cum suis dæmonibus quorū ministerio Necromantiam agebat/ nō sine consequētium hominū caterua multa: Inter quos mixti gradiebantur quoque hi tres resuscitati: qui cum dæmones essent: homines putabant. Et dixit ad loannē Magus: Ecce prohibui te occidi: ut maiori te uerecūdia possim afficere: & ignominia faciē tuā replere. Quapropter ueni Sodes ad portū ut aspicias potentiā meā: & ampli⁹ admiraberis. Igitur loannes cum uniuersa multitudine rediit: præcipiens tribus illis dæmonibus qui sub imagine hominū nuper resurgentiū comitabantur: ne discederēt. Cōcussis itaque manibus & terribili maris sonitu peracto/ Cynops seut antea demisit in mare: atque sic ex oculis omnium euauit: qui clamare nō cessabant laudando dicentes: Magn⁹ es Cynops & nemo est præter te. loannes interim orabat ad dominū ut Magus ille inter uiuos ultra nequaquam cōnumeretur. Tū repente uehemēs est pelagi murmur auditū: & procellis ingrētibus ei loco ubi se præcipitauit: usque apparuit. Et dæmones qui sub humana figura stabant: quasi iam pridē resuscitati a mortuis: adiurabantur ab Apostolo dei dicente: In noie crucifixi ih̄s sub christi hanc insulā exite nunquam redituri. Statimque ab uniuersorum disparuerunt oculis expectantiū Cynopa si forte de freto resurgeret. Cūque istud triduum atque trinoctiū ipsum permansissent: plurimi eorū fame/ strepitu ac æstu infirmati & cadentes tanquam muti iacebant in terra. Ex quibus tres adolescentes mortui sunt: quos loannes miseratus tandem suscitauit: prædicans populo quæ ad salutē conducunt. Illi appropinquantes christo: baptizati sunt: relicto Mago quasi altero Pharaone in profundo maris. Possem ego longe plura uobis de illo sancto Euāgelista recitare: & quales & quātas uirtutes nostri huius sacratissimi & mirifici nominis ostēderit & terris & alto: Et quoniam modo ex insula defuncto Imperatore Domitiano rediens: suā & sanctorū hospitā Drusianā uita defunctā a mortuis excitauerit sola uoce hac dicēs: ih̄s sub christus excitet te Drusiana: surge & uade domū mihi paratura cœnā. Sic & Thomas Apostolus mulierē diu mortuā suscitauit. Et in nomine ih̄s sub Bartolomæus simulacrū solis cōminuit & dæmonē inde uisibiliter expulit. Sed totus me dies deficiet etiam recens ortus: & uos ex tam porrecto sermone tedio forsitan afficiemini. Hæc tantū proposuisse satis sit: ut intelligatis quoniam sicut pater est in filio: & filius in hominibus: ita nomē patris clarificatum est per filium: & nomen filij clarificatū est per homines: & unum est filij & patris nomen excepta consonante littera: sicut filius & pater unum sunt excepta humanitatis natura. Quapropter uere dixit: O pater manifestauit nomen tuum hominibus: quia uerba quæ dedisti mihi dedi eis: ut sint unum: sicut & nos unum sumus. Ego in eis & tu in me: ut sint consummati in unum: & notum feci eis nomen tuum: & notum faciam: ut dilectio qua dilexisti me in ipsis sit: & ego in ipsis. Non uos inertes iam estis: quoniam omnis stupendæ operationis & rerum omnium mirandarum doctrinam perfectam audistis. Hic eius arctis locus: hoc fundamentū: hæc disciplina est: hic lapis philosophorum: Longe quidem eum exuperans de quo Archimici errantes contendunt. Hæc uox est.

DE VERBO MIRIFICO

Hi sunt characteres quibus inuocatur omnipotentia rebus supra communem uitae modum agendis. De quo Zacharias: Ipse inuocabit nomen meum: & ego exaudiam eum. Tribus characteribus in tempore naturae: & quatuor characteribus in tempore legis: & quinque characteribus in tempore gratiae: inuocata est diuina omnipotentia. Locutus est enim dominus ad Moysen dicens: Ego sum Tetragrammus qui apparui Abraham: Iſaac & Iacob in deo Sadai: & nomen meum Adonai non indicaui eis. Et sequitur: Et assumam uos mihi in populum & ero uester deus: & scietis quia sum Adonai. Audiuiſtis Moysen: audite Euangelistam & Apostolum dei. Hoc est inquit mandatum dei ut credamus in nomine filij eius Iſub christi. Iungite uniuersa haec: & cognoscetis facile omnium potentissimam usquequaque apparuisse uirtutem & operationem semper efficacissimam: per nomen auctorum Trigrammaton: & patrum Tetragrammaton: & filiorum Pentagrammaton: id est in natura. SDI. In lege. ADNI. In charitate. IHSVH. Nunc enim filij dei sumus: iccirco quinque litteris utimur: propter eum in quem credimus: & quem inuocamus mediatorem dei & hominis: eundemque deum & hominem: dei summi brachium & potentiam: quod nobis satis superque de numero quinario beati Baruchias reuelauit. Si uultis igitur secure omnia operari: haud ab re ut Paulus Colossensibus: ita ego uobis consulo. Quodcumque facitis in uerbo & in opere ut omne id in nomine domini nostri Iſub christi faciatis. Hoc est salutiferum: hoc medicamentum: quin potius haec salus nostra & medela. Sic de sanitate restituto Petrus loquitur ad principes populi & seniores Israel: Notum sit omnibus uobis & omni plebi Israel: quia in nomine domini nostri Iſub christi naçarenii: quem uos crucifixiſtis: quem deus suscitauit a mortuis: In hoc iste astat coram uobis sanus. Nec enim aliud nomen est sub caelo datum hominibus in quo oporteat nos saluos fieri. Hoc est atrium: haec porticus: hoc ostium: haec prima ianua ad deum: qui praecipit: Sanctificamini: mundi estote. Hoc est lauacrum quo mundamur coram deo a fordibus. Quod Corinthiensibus Paulus notificat: Abluti estis: sanctificati estis: & iustificati estis in nomine domini nostri Iſub christi. Et discipulus ille: Scribo inquit uobis filioli: quoniam remittuntur uobis peccata propter nomen eius. Haec est adoptio nostra: Dedit enim deus facultatem nobis filios dei fieri: qui credimus in nomen ipsius. Sic enim graece ponitur: & non ut uulgo legitur: In nomine eius. Haec est retributio nostra. Nam quisquis potum aquae tribuerit in nomine illo: non perdet mercedem. Et omnis qui dereliquerit domum uel fratres: aut sorores: aut patrem: aut matrem: aut uxorem: aut filios: aut agros propter nomen illud: centuplum accipiet: & uitam aeternam possidebit. Haec est expletio uoluntatis nostrae. Promisit namque christus sic dicens: Si quid petieritis patrem in nomine meo dabit uobis. Haec est consolatio nostra. Paracletus enim id est consolator & hortator spiritus sanctus mittitur a patre nobis mortalibus in nomine Iſub. Haec uita nostra: quod scribit Euangelista: Ut sciatis quoniam uitam aeternam habetis in nomine filij eius. Haec est religio: haec reuerentia nostra: Ut in nomine Iſub omne genu flectatur: caelestium: terrestrium & infernorum. Haec est ultio & uindicta contra impios: qui actum condempnati sunt: quia non credunt in nomen unigeniti filij. Haec est pijs laetitia perfecta: Usque modo non petiſtis quicquam in nomine illo: Petite ut gaudium uestrum sit plenum. Haec est adiuratio & exorcismus uehemens atque fortis: Obsecro uos fratres pro nomine domini nostri Iſub christi. Haec est audacia: haec fiducia nostra. Paulus enim in Damasco cum fiducia egit in nomine Iſub: & rediit cum discipulis intrans & exiens in Hierusalem: fiducialiter agens in nomine illo. Quid pluribus: Haec est praesentia dei qui ait: Ubicumque duo uel tres congregati sunt in nomine meo: ibi sum in medio eorum. Sed credite mihi non est christus sine cruce. Illius crux nostra uictoria est. Et Moyses creditis manibus praefigurauit crucem

& uincebat Amalech: Et apud Ezechielem Tau crucis saluatit cōsignatos. Quā crux apud antiquissimos: ut in quodam Arabum collegio contineri scribit: uetus magorū character sit: quia tamen absq; ih̄sub nomine: nullas eius uirtutes efficaces legimus: Idcirco rectissime ih̄sm cum cruce: & crucem cum ih̄su Martini antistitis testimonio & quærimus & inuenimus. Hoc est signum filij hominis quod uidebit in cælo. Hoc est lignū secundū paradisi: lignum uitæ: lignum suauē ad uescendū: & pulchrū oculis & aspectu delectabile: non uetitū sed oblatum: Quocūq; die comederitis ex eo aperietur oculi uestri & eritis sicut dii. Hoc est lignū mirificū quod dominus Moysi ostendit: per quod aquas amaras cōuertit in dulcedinem. Sic enim legitur: Et murmurauit populus cōtra Moysen dicēs: Quid bibemus? At ille clamauit ad dominū: qui ostendit ei lignum. Quid opus erat in deserto Sur & nemorosa solitudine lignū ostēdere: cui tot erāt arbores/ rami/trunci/robora/uirgulta præsto & ad manū? Sed in hebraico uerbū ponit hoc loco: quod instituire/demonstrare/docere & legem ponere significat: Quo intelligi queat deum secreta quadam doctrina prophetæ suo huius crucis quæ simili uocabulo apud hebræos nominat uirtutē reuelasse. Quapropter non dicit scriptura: Sume tibi lignum: Sed ostendit illi deus lignum: quod legi sic posset: Instituit eum dominus de cruce uel demonstraui illi deus crucem. Hæc est illa facies quā propheta regius desyderat super lilij seu rosas: hoc hemistichio modulatus: Ostende faciem tuam & salui erimus. Quod si aut philosophorū Pythagorica: aut hebræorū Cabalistica non displiceant: inuenietis idem: statuam: lignum: crucem & faciem tuam: fore: super qua Dauid clamantem audistis ad dominū. Cum cruce igitur & non sine cruce omnis nostra facilis operatio erit. Qui secus agunt: operā perdunt & impensam: frustra laborāt: & periculo sunt proximi: & uanitatis suæ damna patient. Temptauerūt ergo quidā & de circūeuntibus iudæis exorcistis: inuocare super eos qui habebant spiritus malos: nomen domini ih̄sub dicentes: Adiuro uos per ih̄sm quem Paulus prædicat. Respondens autē spiritus nequam dixit eis: ih̄sm noui & Paulū scio: uos autē qui estis? Et insiliens homo in eos in quo erat demoniū pessimū: & dominat⁹ amborū inualuit cōtra eos: ita ut nudi & uulnerati effugerent de domo illa. Hæc in libro secūdo Lucæ scripta sunt. Proinde nō seruantes modū crucis: & legem fidelibus consciam: nihil admiratione sed pœna dignū operabunt. Verbum nāq; uel ratio crucis perditis quidem stulticia est: Saluatis autē: id est nobis dei uirtus est. Quale uero sit hoc ipsum uerbum crucis: & quæ sit illa ratio: doctissimi uiri: hoc grande uel pot⁹ maximū ē uerbi mirifici & secretissimū mysteriū. Cui⁹ Areopagita Dionysius in Ecclesiastica hierarchia paucis meminit. Quæ cū deceat arcana scilicet uelamēta & secretissima symbola nō in aurā spargere: sed magis in aurem susurrare: Accedas uelim propi⁹: Sidoni: ut te afflatu inspire: Tenes? Et ille: Teneo inquit. Tū CAPNION: Sile: cela: occulta: tege: tace: mussa. Et tu BARVCHIA: præbe aurē quoq; nihilomin⁹. Accepisti in recte: At ille: Ego quidē belle satis. Et tibi quoq; CAPNION: ueto ait in uulgus prodere. Nam quicquid hoc modo petieritis: fiet uobis. Nūc igit abibo. Valete bona ualitudine: & uerbum mirificū perq̄ diuiniter colite.

IOANNIS REVCHELIN PHORCENSIS CAPNION VEL DE
VERBO MIRIFICO LIBER TERTIVS FINIT FOELICITER.